

1990 HALDUN TANER ÖYKÜ ÖDÜLÜ

MARIO LEVI

BİR ŞEHRE GİDEMEMEK

Türk Edebiyatı / Öykü

DK
DOĞAN
KİTAP

BİR ŞEHRE GİDEMEMEK

Yazan: Mario Levi

Yayın hakları: © Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ő.

Dijital yayın tarihi: Mayıs 2011 / ISBN 978-605-111-836-9

Kapak tasarımı: Geray Gencer

Dijital format: Atalay Altınçekik

Doğan Egmont Yayıncılık ve Yapımcılık Tic. A.Ő.

19 Mayıs Caddesi, Golden Plaza No. 1 Kat 10, 34360 Şişli - İstanbul

Telefon: (212) 373 77 00 / **Faks:** (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr / editor@dogankitap.com.tr / satis@dogankitap.com.tr

Bir Şehre Gidememek

Mario Levi

Dokuzuncu baskıya önsöz

Elinizde tuttuğunuz bu kitap, zamanın akışında birçok insan için, deyiş yerindeyse bir başucu kitabı oldu. Gerçeği bu kitabı böyle görenlerden ve yaşayanlardan öğrendim. Duyduklarım bana güç veriyor, bir yerlerde birileriyle buluşabildiğimi söyletiyor. Böyle bir yere elbette inanmıştım. Ancak inancım, ne gizleyeyim, gücünü biraz da hayallerden alıyordu. Şimdiyse hayalim başkalarına da ulaşabilmek... Kitabın ilk beş baskısı Afa Yayınları, onu izleyen üç baskısıysa Remzi Kitabevi tarafından yapıldı. Bu buluşmalarda onların da görmezlikten gelemeyeceğim rolleri vardı hiç kuşku yok ki. Kendilerine bu vesileyle teşekkürü bir borç biliyorum.

Şimdi Doğan Kitap'la yeni bir yola çıkmış bulunuyoruz. Umut yenileniyor. Yolun başka duraklarında bekleyenlerin, seslerini bir şekilde duyurabileceklerine inanmak istiyorum yine. Tıpkı başlangıçta olduğu gibi... Kendimi samimiyetime ve yalan söylemediğime ancak böyle ikna edebilirim...

Önce bir gezgin oluşum vardı o dil dünyasının tarihinde... Sözcükler, bir metni, giderek bir yaşantıyı yeniden kurmak ya da umarsızca anlamlandırmak gibisinden meseleler hiç durmaksızın kafamı karıştırırdı. Sonra yabancı bir kentte soğuk, güneşli bir öğle sonrasıydı. Tereyağlı ekmeklerimizle sebze çorbası içmiştik hatırlıyorum; ben bundan hiç hoşlanmamıştım. Odada bir tütsü kokusu vardı sonra, şehrin uzağında bir çiftlik evindeydik, bir sarhoşluğun ertesi olmalıydı ve ben sabah ayazında uzun uzadıya gezinmiş, bir çıkmazı kendimle paylaşmaya çalışmıştım. Kapanmayan bir yaranın şarkısını söylüyordu Léo Ferré. Odun sobasının alevine bakmıştık sonra, ayrılığımıza elimizden geldiğince ısınmaya çalışmıştık. Neden sonra "Bir uzaklaşma, bir küçücük parantezi sessiz sedasız yaşama arzusu bu" demiştim kendi kendime. Nereden nereye diyebilirdiniz. Ama gözlerimin önündeydi işte. Turgut Uyar gene sarhoştur örneğin, bastonuna dayanarak yürüyordu ve "Bana yol vermemelisiniz, bana yardım etmenize gerek yok" diyordu. Öylesine uzak, öylesine imkânsızdı ki, artık dünyanın en güzel Arabistan'ı. Edip Cansever gelmemişti o akşam. Bir olasılıkla Krepen Pasajı'nda Ruhi Bey'i arıyordu.

Tezer Özlü'yü sözcüklerinden tanıyordum, onun gibi bir sevgilim olmamıştı. Durup dururken hep bir yan çizme, hep bir anlatamama kaygısı vardır diyordum. Ve ben bunu yalnızca kendime söylüyordum. O hikâyeyi senden sonra düşünmek meseleydi bu yüzden de, enikonu yürekli olmayı, biraz da kendi çıkmazının ayırımına yeniden varmayı gerektirirdi. Vazgeçtim bu durumda, anlatamadım.

O uzak kentte bıraktıklarımın tarihine belki de hiç ulaşamayacaktım. Bir eski düşün peşinden koşmak, şarkıları, dizeleri, kovulmuşlukları, tükenmişlikleri, tüm küskünlükleri, oyalanmaları ve anlatamamaları yaşamak meseleydi çünkü, şimdi bunu da söylemeliyim. Sonra tuttum, İstanbul'da bir deniz manzarası düşündüm.

“Ben bu denizi anlatabilirim” dedim, anlatamadım. Oysa denizi hep sevmiştim, hep bir yerlere gitmek istemiştim. Durdum, düşündüm. Seneler sonra bir plakta Léo Ferré aynı şarkıyı söylüyordu. Aynı şarkıyı mı? Durdum, düşündüm. Vazgeçtim, anlatamazdım...

ŞEHİR

“Bir başka ülkeye, bir başka denize giderim” dedin,

“bundan daha iyi bir başka şehir bulunur elbet.

Her çabam kaderin olumsuz bir yargısıyla karşı karşıya;

–bir ceset gibi– gömülü kalbim.

Aklım daha ne kadar kalacak bu çorak ülkede?

Yüzümü nereye çevirsem, nereye baksam,

kara yıkıntılarını görüyorum ömrümün,

boşuna bunca yıl tükettiğim bu ülkede.”

Yeni bir ülke bulamazsın, başka bir deniz bulamazsın.

Bu şehir arkandan gelecektir. Sen gene aynı sokaklarda

dolaşacaksın. Aynı mahallede kocayacaksın;

aynı evlerde kır düşecek saçlarına.

Dönüp dolaşıp bu şehre geleceksin sonunda. Başka bir şey umma –

Ömrünü nasıl tükettiysen burada, bu köşecikte,

Öyle tükettin demektir bütün yeryüzünde de.

Konstantinos Kavafis

Çeviren: Cevat Çapan

Bir Şehre Gidememek

İstanbul, 1988-1989

Cinsel sorunlardan, rezil sarhoşluklardan, yalnızlıklardan ve tüm düzensizliklerden kurtulabilmek için bir kadınla yaşamayı olası bir çözüm olarak görebilen şahane uyumsuzların büyük bir kendi kendini kandırma çabası gösterdiği dünyamızda, kimi ayrıntıların değil anlatılmaya, yaşanmaya bile değer bulunamayacağını çok iyi biliyorum. Ama aradan sekiz yıl geçtiği, bir baltaya sap olamamanın erdemine inanmaya nedense devam ettiğim ve onca çözümsüzlüğü, duygularımın muhalefetine karşın sineye çekmek zorunda olduğum halde, Gracinda'yı hâlâ hatırlayabiliyor ve kafama üşüşen bin bir çağrışımla birlikte olası bir yazının gündeminde tutabiliyorum. Sonuçta her şey müzmin bir çaresizlikten kaynaklanıyor olabilir. Dileyenler buna bir küçük yalan da diyebilirler ve böylesi bir yargıya, inanın ben hiç içerleyemem. Yalanın insan ilişkilerinde ve yazıya dönüşme sancısını taşıyabilecek her yaşantıda sapına kadar geçerli olabileceğine yürekten inanıyorum çünkü. Ama ben gene de insanları çeşitli yollardan etkileme çabasının bir eksikliğin dile getirilişi olduğu gerçeğini bir türlü ayırımsayamayanların rahatlıkla başvurabileceği bir yöntemden medet umarak, o günlerin de, Gracinda'yla yaşadıklarımın da unutulmazlığından dem vurmak ve böyle bir serüvenin, biraz sürekli yenilenen duygusal bakirliğim, biraz da hiçbir zaman kurtulamayacağıma inandığım "saflığım"la çok yakından ilintili olduğunu söylemek istiyorum. Bir diğer deyişle birçok insanın hayatında unutamadığı ve belki de hiçbir zaman unutamayacağı ilişkiler vardır düşüncesi, geçmişe yapılacak kimi yolculukların göze alınmasına rahatlıkla zemin hazırlayabiliyor. Bütün bunlara bir de, iyi ki o günleri yaşadım, diyebilmenin hüznünü ve burukluğunu da ekleyebilmeli. Ama böyle başlangıçlarda temkini her şeye karşın elden bırakmamak gerekiyor. Çünkü göze alınan yolculukların biçimi ve niteliği ile benzeri girişimlerin sonuçları ne yazık ki hiçbir şeyi değiştiremiyor. Çünkü kısa bir hayalden sonra dönülen yer hep aynı çıkmaz ve zorunluluk olabilir. Bir insanla birlikte yaşıyorsa ve o insana karşı hiç olmazsa görünüşü kurtarabilecek kadar dürüst olunabilmişse iş kolay. Geçmişte yaşanan ve bir kez daha göze alınamayacağı bilinen bir serüvendeki söz etmek, için için duyulan bir zevk, hatta bir küçük övünçtür öyle zamanlarda. O insana kimi duygular açılmamış, diyelim bir evlilikte, olaylara paralel bakma alışkanlığı edinilmiş ve bu bir yaşama gereği olarak kabul edilmişse durumun biraz zorlaşacağı düşünülebilir. Ama böylesi insanların kıt zekâlarını basit yalanlara çok iyi çalıştırabilecekleri de görülmüştür. İşte o zamanlarda gönüllü bir suskunluk için, baş ağrısı, yorgunluk, ödeme güçlüğü, toplumsal eşitsizlikler ya da taksi şoförlerinin küstahlığı gibisinden neden ve açıklamalar, yaşadığımız yakanın çağdaşlık müsveddesi erkekleri tarafından rahatlıkla bulunabilir. Kadınlara gelince, onların nasıl olsa sürekli olarak sığınabilecekleri aylık rahatsızlıkları var. Bir üçüncü seçenekte yalnızlıktır. Yani yenilgiler dizisi devam etmektedir ve en mühimi bir evde tek başına çamaşır ve bulaşık yıkama ile kimi sökükleri dikme konusunda çok özel beceriler geliştirilmiştir. İşte böyle durumlarda gerçekten yapayalnızsanız ve hiç istemediğiniz halde kimi anılar ile pişmanlıklar tarafından kovalanıyorsanız, işiniz bir hayli zor demektir. Ama bu durumda

bile iki ayrı seçeneğin varlığından söz edilebilir: ya içki şişesiyle kadeh tokuşturup zom olmak ve belli bir içki yükünden sonra kendini dünyanın en deneyimli ve görmüş geçirmiş erkeklerinden biri olarak görebilmek ya da eski dostlara kimi sitemleri de göze alarak geceyarıları telefon etmeyi göze alabilmek. Geçmişte insan ilişkilerinden az çok denkleştirebildiğiniz o küçük sermayeden yiyebilmeniz beklenebilir o halde. Bir zamanlar bir çeşit ödün verme gibi gördüğünüz davranışlara artık hafiften gülümseyerek yaklaşırsınız: bir merhaba ya da bir nasılsın sorusu, sizi sanki hep aynı insana götürür. O hep durmaksızın değişebilme isteğinin nedeni nedir? Ya da aslında hiçbir şey değişmemiştir de yıllara ve insanlara karşın hep aynı yerde mi kalırsınız?.. Sorgulamalar ile tehlikeli kurcamalamalar işte böyle, birbiri ardına gider gelir. Gece olmuştur bir kez daha. Hayat istesenez de istemesenez de birçok insan için sorumsuzlukları ve sevinçleriyle devam edebilmektedir. Gerisini, dış sancısının dışında başka sancıları da sık sık yaşama olanağı bulmuş olanların rahatlıkla anlayabileceği inancındayım.

Geceler ve çağrıştırdıkları, evet. Gracinda'yla bugüne çok değişik bir yoldan gelmiş olabileceğimi şimdi bir kez daha ayırıyorum. Görünürde çok şey değişebiliyor, seçeneklerse durmaksızın çoğaltılıyordu. Bir düş vardı örneğin, hayalini yıllar yılı içimde geliştirdiğim o şehre hiç beklemediğim bir anda gidebilecek gibiydim. İşin içinde birkaç kırmızı, birkaç tanıdık ses ve anlayamadığım garip görüntüler vardı. Rio yıllar sonra karşımda uzanacaktı...

"Döneceğini biliyordum" demişti Gracinda, "çünkü bu şehre gelecektin istesen de istemesen de... Beni bir kez daha görme hasreti yıllarca peşini kovalayacaktı."

Uzak bir geçmişi göz ardı edilemeyecek değişikliklerle bugüne getirebilen bir rüyanın unutulmaz kılınması için yeterli bir başlangıç olabilirdi bu, biliyorum. Gerisi, kaleme dökülmüş, büyük bir olasılıkla değişmiş ama yaşanırılığını şöyle ya da böyle sürdürebilen Gracinda'nın sesiydi: "Kollarımı açmıştım sana... Bana doğru koşuyordun. Yeni hikâyelerle geliyor gibiydik birbirimize. Çünkü yıllar geçti aradan. Umudu, hüznü ve değişen mevsimleri yaşadık. Bambaşka iklimlerde bambaşka insanların olduk. Bir bakışta, bir gülüşte ya da bir gece boyunca yaşamak istediğimiz ve bulduğumuzu sandığımız sevdaları yaşadık. Ama ayrılık hep yaşanacaktı ve sonuç ne olursa olsun hiçbir zaman bitmeyecekti bir insana yolculuğumuz. Hiç kimseyle paylaşamayacağın bu uzun ve tehlikeli hayale biraz da bu yüzden çıkacaktın. Uzun yıllar geçti aradan, bak bu sihirli cümleyi bir kez daha yineliyorum. İşte şimdi yeniden paylaşabiliriz o anlatılamayacak suskunluğumuzu, buruk bir gülümsemeye birbirimize yeniden bakabiliriz. Çünkü kimi tutkular sapına kadar yaşanabildiğinde, bir başkasında hep bir şeyler bırakılır. Örneğin bir günbatımının beklenmedik bir anda hatırlanabiliyor olması: bir bakıştan anlayabileceğimiz çok şey vardır artık. Bana duymuş olabileceğin hasreti anlayabiliyorum örneğin, bu rüyanın er ya da geç bir metne dönüşeceğini sezinleyebiliyorum, eğer hâlâ yazıyorsan. O günlerde hayattan beklediğimiz çok şey vardı. 'Belki de' demiştin, 'belki de günün birinde bir geriye dönüşün hikâyesini anlatırım.' Ayrılık anının eninde sonunda gelip çatacağını her ikimiz de çok iyi biliyorduk çünkü. Bir

gün her şey bitmiş gibi görünecek ve biz bu ilişkiyi sürekli olarak bambaşka insanlara taşıyacaktık. Şimdilerde Rio'da sonbaharı karşılıyoruz. Bu gece o günlerde olduğu gibi gündeğümüne kadar uyumayacağız. Evimin balkonunda Copacabana'nın çok uzağındayız. Léo Ferré yıllar öncesindeki gibi için için kanayan bir yaranın şarkısını söyleyecek. Sonrasınıysa hiç düşünmeyelim..."

Bu satırları tesadüfen okuyabilecek bir meraklının, bir sevgiliye böylesine bir bağlanmayı gizliden gizliye küçümsemesi beni artık hiçbir şekilde ilgilendirmiyor. Bu mesele adına yapmayı gereksindiğim açıklama, benzeri zenginlikleri yaşamayı bilmiş olanlar için bir hayli yalın ve kolay anlaşılır çünkü. Diyeceğim, insanın, kimi duyguları yıllar yılı gizledikten ve kendini, hemen hemen her ilişkinin bitiminde yalnız kalmamak ve yadırganmamak için nafile yalanlarla beğendirmeye yok yere çalışmasından çok uzun bir süre sonra geride bıraktığı ve bin bir kayıptan sonra aşabildiği açmazlar vardır. "Şimdi"lerin gündeminden enikonu kalkan, bir yerden sonra zor da olsa açığa vurulabilen acılar, pişmanlıklar ve kimi ilişkilerin tam anlamıyla bitemeyeceği yanılması. Görüntüler. Kokular. Kandırmacalar... Bu rüyada Gracinda belki de hiç konuşmamıştı. Her şey belki de bir yanılmasaydı. Ama yıllar yılı düşlediğim bir Rio'nun görüntüsüyle karşı karşıya kalmıştım, bunu çok iyi hatırlıyorum. Bir tepedeydik sanki ve şehir için çok uzun bir inişi göze almamız gerekecekti. Siyah Orfe'deki kara derili gencin sevgilisini yitirdiği yer miydi burası, karnaval için yaşayan, birkaç geceliğine de olsa yoksulluğu ve umutsuzluğu unutan "favela"lıların mekânı mıydı, bilemiyordum. Gracinda belki de hiçbir şey söylemiyordu ama kendisini terk etmek zorunda kaldığım o haziran sabahındaki gibi gülümsüyordu. Rio'nun bu denli kolay ulaşılabilir olduğunu elbette düşünemezdim. Ama bu aşamada belki de bu görüntülerin oluşumuna neden olan bir mektuptan söz etmeliyim. Bu mektubu, yanlış anlaşılabilirliği endişesiyle adını söylemek istemediğim bir kitabın sayfalarına gizlemiştim. Yıllar sonra, daha değişik bir bakış açısıyla okunduğunda Gracinda'nın üslubunun pek de o kadar kötü olmadığı anlaşılıyor. Aşk ya da ayrılık mektubu yazmak zorunda kalan birçok kişinin kendini yazar sanma tuzağına düştüğü görülmüştür. Ama ben burada anlatılanların bir öyküye pekâlâ malzeme oluşturabilecek yeterlilikte olduğuna yürekten inanıyorum. Öyleyse bu mektubu bir güzel "çalabilir", bir öyküye dönüştürebilir ve bunu hiç kimseye fark ettirmeden yapabileceğimden, kendime esaslı bir eğlence vesilesi yaratabilirim. Dahası bunu kül yutmamakta oldukça usta olduğu bilinen yayıncıma bile yutturabilir ve böylelikle hayatta hiçbir şeyin sağlam temeller üzerine oturamayacağı yolundaki inancımı, hiç olmazsa kendime bir kez daha kanıtlayabilirim. Kimi bölümleri, burada anlatılan ilişkilere ve bu ilişkileri yaşamış insanlara duyduğum saygıdan ötürü, bir özdenetimden geçirmem, dahası değiştirmem gerekir. Bir kez daha okuyalım ve aklımızın bir köşesine yerleştireverelim bakalım...

(...) Mektuplarını daha önce yanıtlamadığım için özür dilerim. Kimi şeyleri yanlış anlayabiliydin, biliyorum ama bu suskunluğun çok basit bir nedeni vardı. Bu toprakları ben de tıpkı senin gibi terk etmek istedim çünkü. Güneşi aradım ben de, bu topraklarda çok farklı bir biçimde yaşadığımız güneşi. Denize, ülkemizin alabildiğine uzun kıyılarına hasrettim ve en mühimi beni buradaki yaşantımdan kısa bir süreliğine de olsa uzaklaştırabilecek küçük bazı değişimleri gereksiniyordum.

Cezayir'e gitmeyi biraz da bu yüzden istemiş olmalıydım. Yanımda değildin artık ve ayrılığımız artık hiç bitmeyecekti. Anılarım baş başaydım o şehrin sokaklarında. Bir akşam vakti, yorucu bir günün bitiminde kendimi

Akdeniz'in ılık sularına bıraktım ve Camus'nün Veba'da dile getirdiği o unutulmaz deneyi hatırladım, Rieux'nün Tarrou'yla birlikte paylaştığı o sonsuzluk anını yaşayabilmeyi denedim. Oran'a yeni bir akşam çöküyor olmalıydı. Birçok acı yaşanmıştı ve gelecek günler belki de yeni hüsrana gebeydi. Ama o zamanlarda bile keşfedilebilecek küçük sevinçler vardı. Ayrıntıların şiirini konuşmak... Anlatılması güç, şaşılacak bir güzelliği paylaşmıştık o günlerde, bunu her ikimiz de çok iyi biliyoruz. Bambaşka bir şehrin yorgun sokaklarında sanırım en çok bu yüzden yalnız kalmak istedim. Düşünmek ve tüm tehlikelere karşın kendi sesini bir kez daha dinlemeyi istemek... Ama bir sevda söz konusu olunca insan hiçbir yere yalnız gidemiyor, hüsrana ve ayrılıkları hep beraberinde götürüyor. Bir çeşmeye, bir sokağa, bir yemek kokusuna, yıllar yılı yaşadığımız, doğup büyüdüğümüz şehirlere bile değişik anlamlar yükleyebildiğimiz anlardır bunlar. Kokular, renkler ve görüntüler: artık her şey bir çağrışımdır... Ama alışlagelmiş bir söyleyişle, güzel olan her şey gibi bu yolculuk da bir şekilde bitmek zorundaydı. Bütün bunlar bir yana, beni Paris'e bağlayan birçok neden vardı, biliyorsun. Her şeyi senin bıraktığın gibi bırakmayı göze alamazdım.

(...) Şimdilerde yeniden derslerime dönmem gerekiyor. Artık tez çalışmasının en zor günleri. Bu arada konum da belirlendi: "Latin Amerikalı öğrencilerin Fransa'ya uyum sorunları." Şimdi yanımda olsaydın diyorum arada sırada. İçimden o zaman da garip bir gülümseme geçiyor. Uyumsuzluğun çeşitlenmelerine kayıtsız kalamazdın herhalde, ama gene de kendimi çok dar bir bakış açısıyla kısıtladığını söylerdin. Arada sırada böylesi bir tedirginliğe kapılmıyor da değilim. Ama ben uzun süredir bu konuyu düşünüyordum ve bunu sana anlatabilmem kolay değil, biliyorum. Her şey bir yana ok yaydan çıkmış bulunuyor bir kere ve olay, nitelikleri ile sonuçları düşünüldüğünde çok büyük çabalara nasıl olsa değer bulunamıyor. Bir de ne yapalım ki senden biraz daha iyimser oluşum var. İnsanın başladığı bir işi bitirmek istemesinin çok güzel olduğuna biraz da bu yüzden inanıyor olmalıyım.

(...) Yaşadığımız günlere pembe bir gözlükle bakacak olursak, her şeyin alışlagelmiş seyrini sürdürdüğünü söyleyebilirim. Ağustos ayının bu kente getirdiği eşsiz görüntüleri yaşıyoruz şu sıralarda. Bugünlerde bu sokakları belki de en çok yerlilerince terk edildikleri için sevmişimdir. Luxembourg Bahçesi'nde hayat yorgunu ihtiyarlar, mektup yazan bir genç kız, yeşilin dinlendiriciliği ve dışa vurulamayan, paylaşılmayan yalnızlıklar... Bakalım buralara ne zaman uzak düşeceğiz...

(...) Pont-Neuf'te Sen'in değişik bir şekilde aktığını senden ve benden başka bilen hiç kimse yok diyerek avunabiliriz. Cezayir'den döndüğüm günün hemen ertesinde gittim oraya. Hafif bir yağmur çiseliyordu. Etrafa taptaze bir çim kokusu yayılmıştı. Hüznün insan yüreğine düşebilmesi için ayrıntıların tümü hazırdaydı anlayacağın.

(...) José-Luis'in meyhanesine de uğradım sonra. Anita geri dönmüş ama bu ilişkiyi uzun süre sürdürebilmeleri artık imkânsızmış. Kendisiyle vedalaşmadığın için sana biraz kırgın. Gene de yeni bir "tekila düellosu"na bekleniyormuşsun. Günün birinde buralara mutlaka geri döneceğini düşünüyor. Her şeyi yarım bırakmışsın buralarda, hiçbir şeyi gerçek anlamda tamamlayamamışsın.

(...) Saint-Michel'e uğradığımda vakit geceyarısına yaklaşıyordu. Kız Georges gene piyanistiyi kavga etti. Üstelik sokak ortasında, yaşadığı dramı hiçbir zaman anlayamayacak yabancıların önündeydi ve rezilcesine sarhoştı. Onca yıl sonra genç bir kadın için terk edilemeyeceğini söylüyordu. André küskün ve bezgindi biraz. Programını yeni bitirmişti. Çevredeki insanlar arasında gülenler, laf atanlar oldu. Aldırmadılar, daha doğrusu aldırmaslardı. Bir süre sonra birlikte gittiler. Georges'un ayakta duracak hali kalmamıştı. André'nin koluna girdi, şu koskoca şehirde küçücük bir sığınmayı yaşayabilmek için. Böyle bir ilişkiye beklenmedik bir davetli adına son vermek elbette kolay olmayacaktı. Seneler senesi birlikte yaşadıklarını hepimiz biliyorduk ve uygar olduklarını her fırsatta iddia eden insanların bile kolay kolay hazmedemeyecekleri bu ilişkide, aniden kopup duruluvarecek fırtınalara elbette açık olunmalıydı.

(...) Janine'e her zamanki mekânında rastladım. O da o gece için şarkılarını söylemişti. Görüşmeyeli epey olmuştu. Babasının astımının iyiden iyie azmasından şikâyet ediyordu. Seni sordu. Ülkene döndüğünü söyledim. Dönüp dönmeyeceğini öğrenmek ister gibiydi. Kimi soruları yanıtlayabilmenin güçlüğünden söz ettim ben de, herkesin eninde sonunda bir düşe ya da bir insana dönmeye mecbur olduğunu söyledim. Anlıyordu. "En iyisi Martinique" dedi birden. Dünyanın gözden yitmiş bir köşesinde, uygar olduğunu sürekli olarak iddia edebilecek insanların çok uzağında da yaşanabilirdi. Eski, denenmiş ve belki de yıpranmış bir hayaldi bu, bunu her ikimiz de çok iyi biliyorduk ama tasarlanması gene de güzeldi. Martinique ya da yalnızca bir ada. "Ama babam" dedi

sonra. Belki evet, belki de bir dūş. "Belki"lerin anlamını çok iyi biliyordum.

(...) Gördüğün gibi sevgilim, "carioca"nın için her şey eskisi gibi yaşamaya devam ediyor. Evliliğimiz üzerine Egberto'yla uzun uzadıya konuştuk. Ülkene döndüğünü öğrendiğinden bu yana kendisini biraz daha az gergin hissediyor. İlişkilerin değişebileceğini ve kimi acıların zamanla geçmişe gömülebileceğini söylüyor. Bense, kendi açımdan, bu evliliği gücümün elverdiği ölçüde sürdürmenin daha doğru olabileceği sonucuna vardım. Egberto'yla uzun bir geçmişimiz var sonuçta ve Copacabana Plajı bir zamanlar bugünkünden çok daha umut vericiydi. Ama eski günleri şöyle bir gözümün önünden geçirdiğimde her şeyin tatlı bir hüzne dönüşebileceğini daha şimdiden sezinliyorum. Yaşadığımız şehirler işte bu yüzden değişecek ve anlam kazanabilecek. Ama bütün bunlar için bu acıları yaşamamız gerekiyor.

(...) Luana çok iyi. Tüm enerjisiyle yaşamaya ve canımıza okumaya devam ediyor. İnanılmaz derecede haşarı bir yaratıkla karşı karşıyayım ve annem burada olsa eminim, "Kızın da tıpkı senin gibi" diyecek. "İyi ki böyle bir kızın var da benim değerimi anlıyorsun" gibisinden sözler, sitemler. Anneler dünyanın her yerinde aynı anlayacağını. Neyse, biz sevgili Luana'ya dönelim. Kızım sana en içten gülcüklerini yolluyor. Çünkü üç buçuk yaşına ve tüm uçarılığına karşın seni ve ona hediye ettiğin bebeği hâlâ unutmadı. Kendisiyle oynamaya ne zaman geleceğini öğrenmek istiyor. Bu konuda bir fikir vermen hiç de fena olmayacak.

(...) Beni İstanbul'a davet ediyorsun, bu nafile sevdayı sürdürmek için. Bu gelişin sonuçlarına hazırlayabilirim kendimi, biliyorsun. Ömrünün hemen hemen tümünü geçirdiğin kentin kimi ev içlerine de sinen deniz kokusunu seninle birlikte duyumsayabilmek isterdim. Ama şu sıralarda gelebilmem mümkün değil. Bir yandan yeni bir boyut kazanan evliliğim ve maddi sorunlarım, öte yandan artık ciddiye almak zorunda olduğum tahsilim var. Bir diğer deyişle, dönüşü olmayan bir yolun en önemli kısmındayız. Ama tüm bu umut ve çabaların güvencesiz bir yarın için olduğunu da sezinleyebiliyorum ne yazık ki. Ve gene biliyorum ki, Brezilya'ya döndüğümde her şey bugünkünden çok daha zor olacak.

(...) Ama bütün bunlar bir yana, daha dün gitmiş gibisin buralardan. Sanki her şey o güzel günlere yeniden başlamak için seni bekliyor. Bu şehir, bu nehir, bu kahveler, bu sokaklar, Place d'Italie'de hiç bilmediği bir akordeonu çalmakta hâlâ direnen ihtiyar dilenci, Place Moffetard'da gecenin ilerlemiş bir vaktinde, "Il faut savoir quitter les femmes" (Kadınları terk etmeyi bilmek gerekiyor) diye bağıran sarhoş... Evet, her şey, sanki her şey, arada sırada ve en beklenmedik zamanlarda bana bende bıraktığın bu ilişkiyi hatırlatacak. Ve sanki bir gün, gene beklenmedik bir zamanda ve belki de bambaşka bir mekânda bana geri dönebileceksin. Ama o zamana kadar çok uzun bir ayrılığı göze almak zorunda kalacağız. Kimi olay ve ilişkilerin üzerine daha yürekli bir şekilde gidip gidemeyeceğimizi henüz bilemiyorum. Bunun için sana hep anlatmaya çalıştığım gibi, yitirdiklerimizin ölçüsü çok önemli olacak. Benim içinse sanki yalnızca iki belirgin seçenek var: o günlerde ya bambaşka bir sevdanın peşinde koşuyor ya da biraz küskün, biraz da kırgın, herhangi bir yuvaya temelli olarak dönmüş olacağım.

Günün birinde görüşebiliriz ama ben sana artık yazmayacağım...

Bir eve ya da bir kendine dönüşü sürekli olarak yaşamaya zorunlu olmak ya da düş kırıklığından düş kırıklığına koşarak değişebileceği sanılan sevdaları yenilemek, biraz tutku biraz da aldatmacayla, yolun sonunda yalnız kalmamak için kıyıda köşede bırakılmış öykü ve şiir parçacıklarına mutlaka sıra gelecektir.

Derken bir gündoğumu, yeni, taptaze bir sabah, yıpranmış bir şehrin denizle birleşen sokakları... Ve tüm denizlerin bir şekilde birbirlerine bağlanabiliyor olmaları...

Güneş bu kıyıyı yeni ısıtmaya başlıyor bu yıl. İşin ilginç Midyeci Nâmık vereceğim siparişi geçen yıldan hatırlıyor. "Üç midye ağbi" diyor, "biri ekmeğ arasına olacak." Hatırlanmış olmaktan garip bir sevinç duyuyor ve beraberlerinde el örgüleri ile çocuklarını ve yıpranmış evliliklerini getirerek bu eşsiz deniz görüntüsünü

çirkinleştirebilecek kadınları görmemek için "Kıyıya yakın bir masa seçmeli" diyorum kendime. Hayatta hiçbir şeyi "kolay yoldan" çözemediğimi ayırımsamak, bana, yabancıları olmadığım bir hüznün veriyor. Yoksa her şey sandığımdan ve bugüne dek olageldiğinden daha mı basitti? Hayata mümkün olduğunca sarılabilmeyi denemek, evet. Nedense, şu sıralarda Rio'da bir sonbahar gününün yaşanıyor olabileceğini düşünüyorum. "Artık çok şey bir sanrı ve alışlagelmiş bir yaz yorgunluğudur" diyorum kendi kendime.

Paris. Rio. İstanbul.

Kaç yıl geçti aradan?..

Nâmık'ın getirdiği midyeler sıcacık ve şimdi her şey yorgun ve dupduru bir pazar sabahı. Gazeteler, dergiler, kitaplar, hep bir yere taşınan ve hep yarım bırakılan çiziktirmeler...

"İstanbul'un, Beylerbeyi'nden bu denli güzel göründüğünü ne yazık ki hiçbir zaman bilemeyecek Gracinda. Günler değişmeye, upuzunmuş gibi görünen bu yolsa her geçen gün daralmaya devam edecek" diyorum kendi kendime ve "yaşamaya mecbur olduğumuz tüm insan ilişkilerinde küçük sevinçlerden hep medet ummaya çalışacağız. Ve bu yolun bir yerinde hiç beklemediğimiz bir anda bir hayaletin ya da şehrin tutsağı olduğumuzu anlayacağız." Rio'ya hiçbir zaman gidemeyeceğimi, gidebilsem bile, gideceğim Rio'nun artık o eski Rio olamayacağını, bilmem şimdi kaçınıcı kez düşünüyorum. Oysa bir zamanlar beni bu hayalî şehre götürebilecek birçok neden vardı. Rio'ya gidememek... Hiçbir zaman mı, hiçbir şekilde mi?.. O düşü, o düşün bir metne dönüşebilecekmiş gibi görünmesini nasıl açıklayabilirim öyleyse?.. Bir yalnızlık düşü, evet. Öyle olunca da kimi şehirlerde düşlerde de yaşanabileceğini yeniden düşünmek istiyorum. Garip ve açıklanması güç bir duygu bu ve öyle sanıyorum ki zorunlu sürgünlerin doğup büyüdükleri topraklara dönmek istemelerindeki gibi bir arzuyla kimi benzerlikler gösterebiliyor olmalı. Ne de olsa bir ömür boyu hayalini kurduğumuz şehirlerin bir ezgi, bir koku ya da yaşanmış bir sevdıyla özdeş olabilmeleri var. Rio. Corcovado. Léo Ferré. Copacabana Plajı'na diyelim bir gece çökmüştür. "Favela"lardan aşağıya koşar adımlarla bir "carioca" iner. Sevgilisini aramaktadır diyelim ya da karnavalın başlamasına yalnızca birkaç saat kalmıştır. Gracinda'nın bir kez daha görünebilmesi için birçok neden vardır artık: ... bu şehre gelecektin istesen de istemesen de... Beni bir kez daha görme hasreti yıllarca peşini kovalayacaktı... Bu hayalin günün birinde bir metne dönüşebileceğini ya da değişik bir şekilde bir başka ilişkiye taşınabileceğini bir kez daha umut edebildiğim bu dupduru pazar sabahında Tata Claire'î bendeki unutulmaz görüntüsüyle nedense yeniden hatırlayabilmek istiyorum şimdi. Ailemizin en yaşlı teyzesiydi Tata Claire. Karlman'dan yıllar sonrasına taşıdığı siyah elbisesi, Diamanstein'dan, belki de artık hayatta olmayan bir sevgilinin kendisine hediye ettiği inci gerdanlığıyla nasıl da hüznüydü o akşam... Bin bir özenle işlediği, göz nuru döktüğü "brokar"ı yeniden görebilir gibiyim şimdi. Büyükdere'deki otelin köhne terasında Mademoiselle Elise ve Madame Begyan'la birlikte paylaşılan çay saatlerinden, "à la

Maurice Chevalier" giyinmiş şık beylerle çıkılan Tokatlıyan akşamlarından uzun yıllar sonra, geçimini sağlayabilmek ve her geçen gün daha az uyum sağlayabildiği bu dünyaya tutunabilmek için artık her şeyi parayla satın alabilen yeni şehir zenginlerinin evlerine "brokar"lar işlemeyi onuruna yedirebilmiş miydi Tata Claire?.. O zamanlar seksen altı yaşındaydı hatırlıyorum ve o akşamdan tam beş yıl sonra yaz aylarını geçirmeye gittiği Büyükdere Otelinin, yılların anısını yüklenmiş bir odasında, kardeşiyle çok uzun bir kırgınlıktan sonra çıkacağı öğle yemeğinin hemen öncesinde aniden ölüverecekti. Bir otel odasında yapayalnız; kuaförlü saçları, en güzel kıyafeti ve yıllanmış zarafetiyle. Yapayalnız, kırgın ve sessiz sedasız...

"La vie n'est plus ce qu'elle était mon enfant" (Hayat eskisi gibi değil) demişti hatırlıyorum, "mais il faut quand - même perseverer jusqu'à son dernier souffle" (ama yine de son nefesine kadar direnmek gerekiyor). O zorunlu yuvaya dönüşü yaşadığım akşamdı eğer yanılmıyorsam. Kimi sınırları zorlayabilecek denli yürekli olamayacağımın ayırına bir kez daha varacaktım. Doğup büyüdüğüm topraklar ile dil dünyamın ve bir zamanlar terk etmek istediğim insanların hasretine, savaşın bir yerinde dayanamamış olmalıydım. Fırtınasız ilişkilerin olabirliğine de inanıyordum üstüne üstlük. Ne büyük çıkmaz...

"Artık kim bilir nerede, kim bilir ne zaman" demişti Gracinda, belki de bir gün Rio'da, ama yıllar, çok uzun yıllar sonra; kimi büyük yolculukları göze alma yürekliliğini gösterebileceğimiz zaman.

Ve, "Ah Paris!" demişti Tata Claire, "Comme c'est beau Les Champs-Élysées!" (Nasıl da güzeldir Champs-Élysées!)

Alabildiğine ışıltılı caddelerde, "fiacre"lar, yeni boy göstermeye başlayan motorlu taşıtlar ve diyelim, Le Rond Point des Champs-Élysées'de şık beyler, gerçek Maurice Chevalier'ler mi canlanmıştı hayalinde? Bir şarkı, bir kartpostal, bir Paris yalanı mı? Oysa Paris'e hiçbir zaman gidemediğini, öylesine güzel sandığı Champs-Élysées'yi hiçbir zaman göremediğini, dahası göremeyeceğini çok iyi biliyordum. O hüzünlü akşamda Tata Claire'in işlediği "brokar"ın üzerine bir damla gözyaşı düşmüştü. Zengin evlerinde hiç kimsenin bilmediği, ayrımsayamayacağı bir gözyaşı damlası...

Tata Claire'in hayat hikâyesinde öyle sanıyorum ki tanıdığı olabildiğim en önemli parantezdi bu. Beklenmedik bir rüya ve eski bir mektup aracılığıyla hatırlamaya çalıştığım Gracinda'ysa büyük bir olasılıkla bu mektubu ve bir zamanlar yaşadıklarımızı unutmuş, dünyanın bir yerlerinde bambaşka özelemlerin peşinden koşuyor olmalı. Paris'e gelince: tarihi, çevresinde geliştirilen yalanlar ve çağdaş söylencelerle, sakinlerinin tüm küstahlığına rağmen, bu şehir birçok kişiye birtakım hayallerin rahatlıkla gerçekleştirilebileceği bir mekân gibi görünebilir. Bu iş eninde sonunda bir yaşama ve kimi ayrıntıları her şeye karşın yakalayabilme meselesi.

Gracinda'yla yaşadıklarımın birçok insan tarafından "gülünç" ve geçmişte daha birçok konuda olduğu gibi, "fazla romantik" bulunabileceğini de hissediyorum bu aşamada. Ama her zaman her fırsatta söylemeye çalıştığım gibi, yüzeysel reçetelerle yaşamaya alışmış yüzeysel aydın bozuntularının olası yorumları bana artık hiçbir şey demiyor. Dahası, Gracinda'nın, aradan yıllar geçtikten sonra az da olsa yabancıladığım üslubunun ve duygularını dile getiriş biçiminin bile kendi içinde bir "anlam"ı yaşattığını ve böyle bir içtenlik adına gösterilen özeni, birçok şeyi kısa ve yalın tarafından dile getirmeyi tercih edenlerin safsatalarına hiç duraksamaksızın tercih ettiğimi söylemeliyim. Her şey bir yana, yaşananlar ne kadar "yanlış" olursa olsun kimi deneylerin ardından insan sürekli olarak kendine başka anlar ve insanlar katabiliyor. Bu artıyı tanımlayabilmek ve başka ilişkilerde değerlendirmek zor, hatta imkânsız, biliyorum. Ama kimi yaşantılardan elde edilebilecek küçük sevinçlere bağlanan umut, ne yazık ki her geçen gün giderek biraz daha azalmaya yüz tutuyor. Ayrıntıların varlığı belki de bu yüzden esaslı bir kandırmaca, dolayısıyla da bir hayata bağlanma vesilesi.

Ama bütün bunları sizlere neden anlattığımı inanın hâlâ bilemiyorum. Bildiğim tek şey seneler senesi içimde büyük bir baskıyla gizlemeye çalıştığım açmazları şimdilerde çok daha kolay bir şekilde dışa vurabiliyor olduğum. Bu da kimi acıların insan hayatının gündeminden er ya da geç kalkabileceğini kanıtlıyor. Bir ilerleme mi, yoksa bir gerileme mi bu? Sanırım bunu da zaman gösterecek. Ama sonuç ne olursa olsun hep bir yerlerde kaldığımızı, kendi hayaletimizce kovalandığımızı ve tüm çabalarımıza karşın bireysel serüvenimizde durmaksızın bir sürgünü ve tutsaklığı yaşamaya zorunlu olduğumuzu hiç unutmamamız gerekiyor. Gerisi boş laf.

İstanbul 1988-1989

Sonra birden o koskoca eski sokakta, "Kendimi bu apartman dairelerinden birine bir kez daha koyabilirim" dedim. Sonra başka suskunlukları, yan çizmeleri, yalnızlık temrinlerini, eksik cinsellikleri, hayalî aşkları, zorunlu topluluklarda bir yama gibi olmaları, küçük utanmaları anımsadım. Cumartesi akşamları Kent Sineması'na yalnızca filmler için mi gidilirdi? Bir başka hayal perdesi değil miydi o Kervan Sineması? Sonra o koskoca sokakta, "O apartmanların birinde bir akşam kızılığını anımsayabilirim" dedim. "Plaklar Arasında" programı akşam galiba yedide başlayacaktı. Şarkılar, yaşantılar: aydınlıktan bir kızarış, balık kokusu geliyor o anda. "Türkân Şoray'ın yeni filmi kaçırılmayalım" diyor Madam Matilda, ihtiyar Madam Eleni'ye mutfakta çırılçıplak dolaşiyor; ben bundan çok korkuyorum. Susuyorum sonra. Oysa o günlerin bende kalan, hep gelişen hikâyesini ne de çok anlatmak istemiştım. Kaçıyorum ama geçmişimden ve hep yanı başımda gezinen hayaletimden. Kendimden, yenilgilerimden, bazı insanlarla karşı karşıya kalmaktan kaçıyorum.

Hüzünler Yürürlüktedir

İstanbul, 1989

"Hikâyenin bir yerinde" diyor Eşref Bey, "çok ciddi bir çıkmaza sürüklenmem gerekecek."

"Suskunluğun büyüü" diyorum şimdi de kendi kendime ve kimi gerçeklerin üzerine bir kez daha gidebilmeyi gereksiniyorum. Hemen hemen her şeyin bir yanılısına olabileceğini düşünüyorum sonra; bir insanla bir özdeşlik kurma çabasının neden bu denli önemli olabileceğini anlamaya çalışıyorum. Kimi çıkmazlardan belki de bir yazıyla kurtulunabileceğini söyleyivermek geliyor o zaman da içimden. Kendimi ve anlatmak istediğim Eşref Bey'i zorlamalıyım öyleyse, biliyorum. Ama bütün bunların yerine ancak, "Kitaplar" diyebiliyorum, "kitapların çok özel dünyasından hep bir şeyler beklemiştiniz ne de olsa; kandırmacalardan ve kaçışlardan bir küçük sığınak yaratmıştınız kendinize. Günün birinde, sözcüklerden ve olasılıklardan aldığınız güçle birçok yanılığı bir küçük yalanla geçiştirebilir, dahası açıklayabilirdiniz."

Bu aşamada Eşref Bey'e bir buruk gülümsemeyle tütünden sararmış parmak uçları gerekecek. Odaya sinmiş sigara kokusunu, bezginliği ve pişmanlığın birçok türüsünü anlatabilmek içinse oluşumlarını ancak zamanla tamamlayabilecek çok özel sözcüklerin peşine düşmeliyim. Bu akşam vaktinin rengini ve tüm çağrıştıracaklarını uzunca bir yolun başında olduğum bu zamanda işte biraz da bu yüzden elimden geldiğince içime sindirmeye çalışıyorum.

"Ama gene de bu odayı anlatmalısın" diyor Eşref Bey. "Bu sehpa, bu kül tablası, bu büyük umutlarla yazılmış yazılar, bu her yerdeki kitaplar ve duvardaki bu saat... Çünkü gün geliyor, yaşadığımız, yaşamayı hayal ettiğimiz her şeye karşın hep aynı yerde kaldığımızı görüyoruz."

Zamanı durduramamanın ve kimi hayalleri tüm kandırmacalara karşın gerçekleştirememenin kırgınlığı... Fırsatını bulduğumda buna bir küçük pişmanlık ya da bir kaçınılmaz ödeşme zamanı diyebilmeliyim. Uzunca bir arayışın beklenmedik bir yerinde insanın aniden bir başına kalabileceği anları da gözden geçirebilmeliyim bu aşamada; yitirilmiş onca sevince karşın yeni bir ilişkiye doğmak istemenin hüznünü anlatabilmeliyim bir başkasına. Bu durumda bir cümleye "yıllar sonra" sözcükleriyle başlanabilir. Yıllar sonra insanın yapabilecekleriyle değil, yalnızca yapabilmiş olduklarıyla yaşayacak olması, evet. Kısacası uzunca bir hayat serüveninin anlatımına soyunmuş birçok yazarın kolay kolay kayıtsız kalamayacağı izlekler. Yalnızlık adına, birçok olasılıktan vazgeçmek zorunda kalanlara satır aralarından da olsa seslenebilme özlemi. Bir kez daha; yepyeni kandırmacaları da göze alabilerek. İyi. Yıllar yılı hayali kurulmuş bir hikâye için umut verici bir başlangıç olabilir bu. Yeni bir umut, evet, yalnızca başlangıçlarda kalmamak için. Eşref Bey'e belki bu aşamada da bir buruk gülümseme

gerekecek.

“Oysa her şey” diyorum, “hemen hemen her şey anlatılması güç bir eksiklikten kaynaklanıyordu ve siz o uzun yazıyı hiçbir zaman tamamlayamayacaktınız.”

Bir akşam kızılığ... Eşref Bey'in hikâyesini günün birinde bir başkasıyla paylaşmak isteyebileceğimi, her şeyin bambaşka bir anlamla değer kazandığı bu akşamda şimdi bir kez daha düşünüyorum. Kimi duyguların zamanın doğal akışında kendi gerçek yataklarını bulabileceklerine yeniden inanmak da istiyorum ama. “Bir suskunluğu ya da yalnızca birkaç sözcüğü gerçekten paylaşabilmek” diyorum kendi kendime. “Eşref Bey bu hikâyede çok direnecek biliyorum; uzun konuşmaları ve geriye dönüşleriyle birçok kişiyi sıkabilecek, kimi kişilerin hayatına yeniden girebilmeleri konusundaysa enikonu umutlanabilecek” diye düşünüyorum. Başarılı bir hikâye kahramanı olabilecek ayrıntıları yakalarsa vay halime. Böylesi bir durumda, kendisiyle ilgili yorum ve tanımlamalarda zorlu bir mücadeleyi göze almam gerekebilir.

“Bu ev” diyor Eşref Bey, “bu ev, bu sokak, bu konuklar ve hep bir şeyleri ertelemeye mecbur kalmanın küskünlüğü. Dışarıya sızan bir kızarmış patlıcanın, ızgarada pişmiş bir etin, kendi içine kapanmışlığın, küçük umutların ya da bir başkasında yaşanabilecek bir sevincin kokusu. Ben o günleri de, o hasretleri de çok iyi hatırlıyorum. Şişli'nin yükseliş günleriydi örneğin. Hiç kimsenin kayıtsız kalamayacağı bir göç başlamıştı. Bir zamanlar, iyi kötü birçok olayın yaşandığı sokaklar yeni bir umut adına terk edilecek, gelenekler ve insan ilişkileri biraz değişerek de olsa bambaşka mekânlarda sürdürülecek, kimi insanlarsa biraz da zorunluluktan, çok daha uzun bir göçe, bambaşka bir iklimde bambaşka bir hayata sığınacaktı. Bütün bunları düşündüğünde, hele hele bu olaylara dıştan bir gözlemci gözüyle bakıyorsan her şey birkaç cümleyle geçirilebilecek sanırsın. Ama değişmeyen temel birçok mesele vardı ve bu gerçeğin farkına varabilmek gerekiyordu. Geçmişten bugüne, beklenmedik zamanlarda üşüşüveren anılardan belki de bu aşamada biraz daha fazla söz etmeliyim bu yüzden. Ama düşünsem ve biraz kendimi yoklasam, biliyorum ki, o günlerden bugüne en çok Raşel'i taşıdığımı itiraf edeceğim. Senelerdir görmediğim, nerede, nasıl, kimlerle yaşadığını artık bilmediğim, küçük dünyam, küçük başkaldırım ve hayatımın en büyük umarsızlığıyla özdeş olan Raşel. Biz o günlerde, kaç yıl önceydi hatırlamıyorum, belki yirmi sekizdi, belki de otuz iki ve biz küçücük bir hayat adına yetersizliklerimizi bilmeksizin yıllanmış gelenekler ile alışlagelmişliklere başkaldırabileceğimizi sanmıştık. Benim adım Eşref'ti, onunkiye Raşel ve aramızda elbette birkaç harfin çok ötesinde ortak bir şeyler vardı. Her geçen gün biraz daha fazla renk kazanan Sıracevizler Sokağı'na eğer yanılmıyorsam yeni yerleştiğimiz günlerdi. Hep aynı küçük insanların hiçbir zaman bitmeyecek düşleriyle daha uzun yıllar bir arada yaşayacaktık. Kimimiz bu gerçeğin farkına varabiliyor ama açıkça itiraf etme yürekliliğini bir türlü gösteremiyordu. Ve anlaşmak ya da olabileni kabullenmek bugün olduğu gibi o günlerde de en müthiş ortak çıkmazımızdı. Değiştirilen evler ile mekânlar hiç önemli değildi. Çünkü bu çok iyi bildiğim yaşama biçimleri, aslında hiç değişmeyen gerçeklere kök salma anlamına da geliyordu. Bu zorunluluğu hiç olmazsa

görünürde aşmaya çalışanlar oldu. Kimileri uzun bir ayrılıktan sonra, kısa bir süreliğine de olsa buralara geri döndü. Ben aralarından bazılarını daha özgüvenli, bazılarınıysa daha mutsuz ve yıpranmış buldum. Özlemler ile o küçük düşler şekil değiştirdi, evet. Ama benim Raşel'e duyduklarım pek değişmedi ve sanırım bu yüzden ömrüm süresince beni hep bir eksiklik kovaladı. 'Belki de ben Raşel'i değil de yalnızca bir Raşel'i sevmişim' diyorum şimdi kendi kendime, ama biraz daha ileriye gitmeye doğrusu pek cesaret edemiyorum. Kitaplara bu zorunlu bağlılığımı ve bu çok değer verdiğim notlarımı biraz da böyle bir çıkış noktasından güç alarak açıklayabileceğimi sanıyorum şimdi. İşte şöyle ya da böyle doldurulmuş birkaç defter ile hep yarım bırakılmış notlar, tasarılar. Günün birinde burada yazılanlardan bir şekilde yararlanabileceğini, Raşel'iyse benden habersiz, belki de yıllar sonra görebileceğini her zamankinden de çok umut etmek istiyorum bu akşam. Dönüşünde beni buralarda bulamayacağını çok iyi biliyorum çünkü. (Bir yeni yolculuğun başlayabileceği günlerdi eğer yanılmıyorsam; beni o günlerde bir başka şehrin hikâyesi çağırıyordu. Tüm yolaçıkışların, tüm geriye dönüşlere tercih edebileceğini düşünmüş olmalıydım o anda. Kimi olasılıklar üzerine de çokça düşünmüştüm ama. Eşref Bey bir çıkmaz ya da çok uzak bir ayna gibi duruyordu karşımda.) Raşel, Eşref ve sözcükler. O anların bendeki kalıcılığından istesem bambaşka bir mutluluk ve yaşama sevinci bile çıkarabilirim, biliyorum. Çünkü o güzel şirin kız, kapkara saçları, koyu yeşil elbisesi, buğulu gözleri ve gerçek anlamda paylaşabildiğim umarsızlığıyla, bana bu dünyada kısa bir süreliğine de olsa yalnız kalmamış olduğumu hatırlatıyor. O ayrılık gecesinden sonra kendisiyle uzunca bir süre mektuplaştık. Oradaki ilk günlerinde enikonu zor bir hayatı vardı. Sonra mektuplarımızın arası açıldı, sonra da öyle sanıyorum ki birbirimizi bilmek, öğrenmek istemez olduk. Bambaşka hayatlara mecbur olduğumuzu biraz geç de olsa öğrenmiş olmalıydık. İşte bu yüzden Raşel'in ismini, adresini ve bende bıraktıklarını bu notlar arasında sıkça bulabilirsin. Aradan geçen onca yıldan sonra bana şimdi birçok şeyin gerçek anlamda değişmediğini umut etmek de kalıyor. Varsınlar buna bir yeni aldatmaca desinler. Bu yorumların beni eskisi kadar etkileyemeyeceğini artık çok iyi biliyorum. Her şey bir yana, içinde bulunduğu durum ne olursa olsun yaşamak ve anlatabilmek ya da hiçbir şeyi anlatmama kararlılığı adına insan hep bir savunmaya geçmeyi gereksiniyor. Ve sözcüklere, belki de bu yaşantılardan çok sonra sıra gelebilir."

Aslına bakacak olursanız, bu aşamada biraz dürüst ve alçakgönüllü olmam gerekiyor. Yazar ya da sanatçı olmaya sıvanan zorunlu uyumsuzlar için böylesi pek kolay rastlanılabilir değildir ya, neyse. Mesele şu: Eşref Bey'in muhtemel diyalogları, bu konuşma merakıyla uzun monologlara dönüştürmesi sinirime dokunuyor. Üstelik bunu olası bir hikâyeye, olduğu gibi dönüştürmem durumunda, gayet iyi biliyorum ki, bugüne dek yaptığım hemen hemen her hata karşısında "aportta bulunmayı" kendisine şiar edinmiş olan editörümle hiç istemediğim halde profesyonel yazarlık konusunda şiddetli bir tartışmaya girmem gerekecek ve bu mesele buzları eritme adına sonuçta benim bir

şişe Fransız konyağına patlayacak. Anlayacağınız günün birinde çok boyutlu bir mücadeleyi de göze almam gerekebilecek. Bir yandan Eşref Bey, bir yandan editörüm, bir diğer yandansa yakamı düşlerimde bile bırakmak istemeyen sözcükler. Bir çıldırmanın neresindeyim dersiniz?

Suskunluk, evet. Eşref Bey'in sürekli bir geç kalmanın ya da bir yanlış anlamının kurbanı olduğunu şimdi bir kez daha düşünüyorum. "Aradan belki de hiçbir zaman bilemeyeceğim ilişkiler de geçmiş olmalı" diyorum kendi kendime.

"Suskunluk" diyorum bunun üzerine, evet, "belki de birkaç acı, bu suskunluğa mecburiyetten kaynaklanıyordu. Belki de hiçbir şey gerçek anlamda bir savaşı göze almaya değmezdi."

Meselenin bu aşamasında az önce anlatılanların daha değişik bir şekilde dile getirilmesini savunabileceklerin, ısrarlı biçem kaygılarım hakkında pek de hoşuma gitmeyecek yorumlarla beni rahatsız edebileceklerini söylemeliyim. Örneğin şiirin hiçbir biçiminden gerçek anlamda nasibini alamamış sözde edebiyat meraklısı kimi dostları (!), her zaman olduğu gibi, devrik ve uzun cümlelerime ukalalıktan yana mutlaka bir söyleyecekleri olacaktır. Kazara ya da zorunluluktan okuyacağı bir kitabı övmek için, "canlı tasvirler" ve "akıcı anlatım" gibisinden beylik yorumlarla zevahiri kurtarmaya çalışabilecek bir ciddi eleştirmen tarafından "acımasızca" eleştirilebilirim. Anlattıklarımı, "fazla nostaljik" diyerek küçümseyenler bile olabilir. (Nostaljinin bile bozulabildiği bir coğrafyada yaşıyoruz ne de olsa; ölümler yaşadığımız günlere çoğalıyor.) Ama laf aramızda, öyle sanıyorum ki pek az kimse bu yazının gerçek bir hikâyeden çok, olsa olsa ileride yazılması düşünülen hikâyenin "taslağı" olduğunu anlayacak. Biçem meselesine gelince... Anlatılmak istenenleri –edebiyatın her şeyden önce bir dil meselesi olduğunu hep savunmuş olmama rağmen– değişik ruh hallerinin ciddi bir şekilde etkileyebileceği düşüncesine kulaklarımı tıkamak istemiyorum. Bir diğer deyişle, değişik bir güdülenme çok farklı bir söyleme ya da biçem kaygısına kaynaklık edebilirdi. Ama sıra, yıllar süren bir ilişkiye ve yaşam serüvenine kıyasından köşesinden de olsa tanıklık etmiş olmanın birikimini bir başkasıyla bir "taslak"ta da olsa paylaşma kararlılığına, dahası yürekliliğine gelince, yazılabilenler, önemsenmeye ve sorgulanmaya değer bir nitelik kazanıyor. Sözcüklerin zaman zaman ne denli az güvenilir olabileceklerini bilebiliyor insan, bu gerçeği kendisine yer yer deneyimleri, yer yer de umarsızlıkları söyletiyor. Karşınızdaki insanın kimi "gerçekleri" hiçbir zaman tam anlamıyla dinlemeye ve anlamaya istekli olamayacağını da öngörebiliyorsunuz. Bu da, niteliği ne olursa olsun bir ilişkinin eninde sonunda gelip dayanacağı en mühim çıkmaz ama aynı zamanda da en üst düzeydeki gerçektir, diyorsunuz. Ve kısırdöngünüze yeni kandırmacalarla ilerlemeyi gene de göze alıyorsunuz. Sözcükler her şeye rağmen yepyeni bir sığınak olarak bir kez daha çıkıyor o zaman da karşınıza ve bu durumda bir başka gerçeğin ya da yalnızca bir izdüşümün ardına saklanabilmeyi umut ediyorsunuz. Bütün bunlar elbette biraz ödlelik, biraz çıkarcılık, biraz da kendi kendini savunma olabiliyor. Öyleyse insanın yazmak isteyebileceklerine kimi "felaketlerden" bir malzeme çıkarmak istemesine pek de o kadar

çerlememeli. Bencilik ve yalan. Yaşanılanı kaleme alma gereksinimi belki de tüm bu meseleler düşünülebildikten sonra bir anlam kazanıyor. Ama Eşref Bey'i, sözcüklerden, birkaç fotoğraftan ve beklenmedik bir akşamüstünden yıllar sonra tanıdığım Raşel'i, o insanların küçük hesaplarını ve önlenemez yenilgilerini, bir metin oluşturmak kaygısıyla biraz duyduklarımın, biraz da imgeleme gücümün katkılarıyla kendime göre yorumlamaya çalıştığım bir Yahudi mahallesini, hemen hemen her taşıyla tanıdığım, her kokusu ve rengiyle yaşadığım çocukluğumun Sıracevizler'ini, kimi eşyalara bağlanan sevgiyi ya da kimi eşyalar gibi olmayı, din, gelenek ve cinsellik yalanlarının ardına gizlenerek bu gemiyi yürütmeye çalışan ikiyüzlüleri düşündüğümde içimden çok garip bir şekilde bir güzel mastürbasyon yapmak geliyor. Bir beyin mastürbasyonu... Kimi eksiklikleri örtbas edebilmek, tüm olumsuzluklarına karşın, yaşanılan hiçbir şeyi yitirmemek ve tam anlamıyla paylaşamayacağını bile bile, kendince bir küçük deneyimden bir şekilde söz edebilmek için... O insanlar, şöyle ya da böyle içlerinde büyüdüğüm, dillerini konuştuğum, dinlerini istesem de istemesem de tanıdığım, kimi zaman nefret ettiğim, kimi zamansa acıma ve sevgi duygularıyla bağlı olduğum insanlardı. Onlar, büyük düşler ile büyük yola çıkışların pek de konuşulmadığı bir dünyada yaşamışlardı. Seneler sonra böyle bir kısırdöngünün, çok daha derin bir anlamda bu dünyayı elinde tutabileceğini sanan birçok insan için geçerli olabileceğini de anlayacaktım. Ama insan, her zaman söylediğim gibi, geçmişinde bir şekilde tanıdığı olduğu olayları günün birinde dile getirmek, dolayısıyla da yorumlayabilmek istiyor. Aslına bakılacak olursa, biraz da "hüzünlü" bir komedi bu. Çünkü yapılan ne olursa olsun, sizleri bir zamanlar dışlamış olanlar kimi gerçeklere kayıtsız kalmakta büyük bir direnç ve yetenek gösterebiliyor. Gemi gidiyor yani, bu gemiye binip binememekse yalnızca sizin meseleniz.

Eşref Bey de, bu hüzünlü komedinin bendeki en kararlı kahramanlarındandı. Çünkü kendisini bildim bileli hep iyi bir lise edebiyat öğretmeni ve daha mühimi bir şair olmayı, dolayısıyla da insanlara kendince bir şeyler vermeyi ve de anlatmayı denemişti. İlginç bir tutsaklığın ve o tutsaklığın içinde bambaşka bir evreni keşfedebilmenin kendine göre anlatımıydı da bu biraz. Hemen hemen bütün ömrü boyunca, doğup büyüdüğü kentin yalnızca birkaç mahallesi ile birkaç sokağında yaşamış, gençlik yıllarında nasıl olmuşa gidebildiği birkaç Avrupa kentinin anısını ve hayaliniyse yaşlılık günlerine biraz keder biraz da pişmanlıkla taşımıştı. İyi bir hoca, has bir dost ve en mühimi müzmin bir uyumsuzdu. Ömrünün çok büyük bir bölümünü geçirdiği Kuledibi'nin ve Şişli'nin sokaklarıyla insanları ve tarihçesi üzerine söyleyebileceği birçok şey vardı üstüne üstlük. Ama kendisini yakından tanıyabildiğim yaşlılık yıllarında insanlar ve yaşadığı günler ile kendi dünyası arasına bilinçli, aşılmaz bir duvar örmüş, pek az kimsenin, pek ender zamanlarda bozabildiği bir suskunluğu seçmişti. Ölümün giderek yaklaşıyor olmasından duyulabilecek olası bir umursamazlıktan mı kaynaklanıyordu bu küskünlük, "bir insan için" seneler senesi beslenmiş umutların eninde sonunda boşa çıkmasından mı, hâlâ karar veremiyorum. Ama bildiğim, dahası emin olabildiğim tek şey, bir zamanlar birçok insan için gerçekten önem taşımış birçok değer giderek yok olmaya, kimi özlemlerinse kaçınılmaz bir şekilde zaman aşımına uğramaya yüz tuttuğu bu kent eskisinde,

mühimsenmesi gereken birçok ayrıntıyı yadsınamayacak bir şekilde hayatına geçirebilmiş olmasıydı. Bu kente gelmekte enikonu geç kalmış yerleşik konukların gerçek anlamda bilemeyeceği, dahası farkına bile varamayacağı ayrıntılardı bunlar. Bir yaz akşamında bir bahçede, "yabancılara", yabancılaştırdıklarımıza, anlatılması zor bir çam kokusuna eşlik edebilecek bir kanunun tınısını da bilirdi üstat, turfanda patlıcanın tadını, rakı içmenin kültürünü, pırasa köftesini, gerçek biberli kaşarı, lakerda ve likorinoyu, hüznü tangoları, vakti zamanı geldiğinde "hürmetkârınız" diyebilmeyi, bir lüks araba ve birkaç "marka"yla tafra satıp kendini başarılı sanmanın ne kadar büyük bir "zavallılık" olduğunu, Blaise Cendrars'ı, para yerine kitap biriktirmeyi, denizin kendine özgü kokusundan bir küçük sevinç duyabilmeyi de. Bir fosildi yani Eşref Bey, bir çaresiz yalnızdı bu yüzden ve işin kötüsü hemen hemen hepsi bu kadardı. Not verme konusunda pek cömert olduğu söylenemezdi ama bir öğretim yılı sonunda dersinden "başarısız" olunduğu duyulmuş, görülmüş şey değildi. Kopya çekerken yakalayabileceği bir öğrenciye verebileceği en büyük cezanın o öğrenciye "küsmek" olduğunu, bu yolları çok esaslı bir şekilde bildiğini, çünkü kırk dokuz yaşına karşın ömrünün kırk yılından fazlasını okul hayatının hemen hemen her biçimine verdiği söylerdi. Ödev vermezdi zorunlu olmadıkça. Sınavlarındaysa bol bol kopya çekilir, divan edebiyatı saatlerinde amiral battı turnuvaları düzenlenir, bu yüzden de kepezeliklerin her türlüünden nasibini bol miktarda almış bu öğretim sistemiyle öğretilmek istenen edebiyata ve tüm çağırıştırabileceklerine rağmen müthiş "rahat" olunurdu. Yunus Emre'nin dünyanın en büyük ozanlarından biri olduğuna kendisini yürekten inandırmıştı ama anlatmak istediklerini ve kimi heyecanlarının ardında gizli olan anlamı bambaşka özelemlerin peşinde koşan yaşitlarımızın, yani öğrencilerinin pek azına önemsetebilmişti. Çünkü bizim yakada ve medenî insanlar (!) yetiştirmeyi amaçlayan okulumuzda sporda ya da matematikte başarılı olmak ya da daha eğlenceli bir dünyanın insanı olmak, herhangi bir yazarı tanımaktan, insanlar üzerine ciddi bir şekilde düşünebilmekten ve iki üç şiiri doğru düzgün içine sindirebilmekten çok daha önemliydi (!). Her şey bir yana, bu yakada birçok kişinin gözünden kaçan çok büyük bir kaba güç düşkünlüğü vardı ve edebiyat gibi "hiçbir halta yaramayacak" derslerin birinde başarılı olmak insanı kaçınılmaz bir şekilde "bir çeşit otseverlik" suçlamasıyla karşı karşıya bırakabilirdi ki, böyle bir durum o zamanlarda yaşanabilecek terk edilmişliklerin, dışlanmışlıkların belki de en acımasızıydı. İşte bu yüzden de buralara düşme talihsizliğini kerhen de olsa yaşamak zorunda kalan uyumsuzların, "Fener'in Cimbom'a geçirmesinden" duyulabilecek sevinç ile bir yalnızlık şiirinden duyulabilecek hüznü çok iyi dengeleyebilmesi gerekirdi ve bütün bunlar elbette yalnız kalmamak içindi. Eşref Bey hiç kuşku yok ki bunların hepsini çok iyi biliyordu. Gene de garip hallerinden, yani edebiyatı ve bundan doğabilecek güzellikleri (buraya belki de başka bir kelime bulunmalıydı) sevdirmeye çalışmaktan bir türlü vazgeçememişti. Kimi "tuzukurular"ın gözünde seneler senesi "kompleksli bir zavallı" görülmeyi, belki de bu özlemi her şeye karşın ısrarla beslemek istediğinden kabullenmiş olmalıydı. Ama unutmamak gerekirdi ki Eşref Bey aynı zamanda da bir şairdi ve besbelli bu yüzden akıntıya kürek çekmekten başka türlüünü yapamamıştı. Şimdi, aradan bunca zaman geçtikten sonra, içinde bulunduğu ve bir türlü anlaşılamadığı bu ortalama düzenin ve düzeysiz anlaşmanın fevkalade uyumlu ve başarılı insanlarıyla, bu pek de taraftar

bulmayan tavırları saysinde için için dalga geçmiş olabileceğini de düşünüyorum. Ancak, işin asıl acı yanı, Eşref Bey'in bunca umutla bağlanmış görüldüğü şairlikte de kelimenin tam anlamıyla "dikiş tutturamamış" olmasından kaynaklanıyordu. Kendisini birçok serüvendeşi gibi "satmayı" ya da kimi ilişkilerin üzerine yatarak bir yerlere gelmeyi pek denememişti çünkü ve birkaç yıl süren "karanlık" bir Babiâli yaşantısından sonra, yayımcıların şiirlerini yayımlamak için ayağına gelmelerini isteyebilecek kadar bönce (kim bilir belki de onurlu) davranmıştı. Her şeye rağmen, en azından öğrenebildiğim kadarıyla, Yokuş'taki o pek de hatırlamak istemediği günleri süresince, iki şiir kitabının, artık tarih olmuş bir zamanda yazdıklarından övgüyle söz eden bir eleştirinin ve zaten pek az kişi tarafından okunan iki üç edebiyat dergisinde Fransızca'dan, yani suyunun suyundan yapılmış birkaç Lorca çevirisinin yayımlandığını gördü.

Ama bütün bunlar yıllar önceydi, yıllar sonrasına sanki her geçen gün kimi eklemeler ya da unutkanlıklarla hep şekil değiştirerek aktarıldı ve ben suskunluğumla ve kendimden hiç mi hiç memnun olmamaklarımla o günleri eninde sonunda bir yerinden yaşamış gibi oldum. Bütün bunlar yıllar önceydi, evet. Ve niteliği ne olursa olsun, bir eser yaratmanın insana verebileceği o eşi bulunmaz yaşama sevincinden umudunu henüz tam anlamıyla kesmemişti Eşref Bey.

Büyük değişimler de öyle sanıyorum ki bir süre sonra yaşandı. Çevremizde çok şey kaçınılmaz bir şekilde kabuk değiştirdi. Eşref Bey'in anlattığı o göçlerle birlikte, bir hayat çıkmazı, yerini bir başka hayat çıkmazına bıraktı. Aşklar, hep aynı insanlar için, gene aynı şekilde küçük sevinçler ve büyük düş kırıklıklarıyla özdeş oldu. Biraz daha seçkin ve de zengin bir Yahudi mahallesi olarak büyüyen Sıracevizler'de tarlaların yerini koca salonlu, koca apartmanlar aldı ama aydınlık sohbetleri hep eskisi gibi devam etti. Eşref Bey ilginç kimi rastlantıların da yardımıyla bu olayları birçok ayrıntısıyla yaşayabilen ender insanlardan biri oldu. Kimi insanlarla çok yakın dostluklar kurdu, kimi insanlardan gün geldi hiç istemediği halde ayrılmak zorunda kaldı. Ama, şimdi biraz daha iyi anlayabileceğim nedenler yüzünden hiçbir şey yayımlamadı, yayımlatamadı ya da yalnızca kendisi için yazıp, yazdıklarını gerçek anlamda sevebilecek ender dostlarına okumak gibi bir yolu denedi. Ve sanırım bu yüzden öğrencilerinin hemen hemen hiçbiri onun şairlik yönünü tam anlamıyla bilemedi. Zaten bilselerdi de pek bir şey değişmeyecekti. Çünkü çeşitli zamanlarda bıkmadan, usanmadan anlatmaya çalıştığım gibi, biz gençler (!?) daha o zamanlardan çok daha somut hedefler adına, geleceğin idarî kadrolarına yetiştirilmek gibisinden ciddi ve tutarlı (!) heveslerle yönlendiriliyorduk. Üstelik okulumuzda eğitim yabancı dilde yapılıyordu ve biz en azından bu yüzden memleketin hayırlı ve aydınlanmış evlatları olabilmeliydik. Eşref Bey'in bu büyük "hedef"te elbette bir yeri olamazdı.

Ama insan, içinde bulunduğu ortam ile yönü ve sınırları kendisi için çok belirgin bir şekilde çizilmiş olan o yola karşın, uyumsuzluğunu ve başkılığını her zaman istemeyeceği her yere götürüyor. Eşref Bey'in gözünde "bozulmak ile bozulmamak arasındaki sınırdaki dolaşan biri" olarak, öyle sanıyorum ki biraz da bu yüzden fark

edilmeye değer bulunmuştum. Biraz fazla bir şeyler okuyor, top oynarken gözlüğümün kırılmasından korkuyor, tüm "manyaklıkları" tüm düzenliklere tercih edebileceğimi biraz korkarak da olsa yüksek sesle söyleme yürekliliğini gösterebiliyordum ne de olsa. Tüm bu meseleler, matematik derslerindeki başarısızlığım ve şiddetli kahkahalarla gülen insanların arasına alınmayışım yüzünden nefret ettiğim okula az da olsa bağlanmamı, hocayı ise birçok çıkmaz, açmaz ve de kaçmaz adına sık sık ziyaret etmemi sağlamıştı.

Sıracevizler'deki apartmanların akşam vakitlerinde ışıltılı olduğu, yepyeni dairelerde koca koca salonların yalnızca misafirlere açıldığı, bir diğer deyişle her şeyin her odada eksik yaşandığı, aydınlık sohbetlerinde dedikodulara, kırgınlıklara ve yemek kokularına insanın sık sık tanık olabildiği, Kervan Sineması'nda hiçbir yerli filmin kaçırılmadığı ve bir akşamüstü taptaze bir ekmek ile koskoca bir salatayı eve taşımaktan mutlu olabildiğim günleri şimdi biraz hüzün, biraz da pişmanlıkla hatırlıyorum. Bir hüzün... O saflığın ve kendiliğindenliğin bile bugün aranmaya değer bulunmasından... Bir pişmanlık... Her şeyin üzerine üzerine gitme yürekliliğinin o günlerde yeterince gösterilememiş olmasından... Eşref Bey'le biraz rastlantılara biraz da zorunluluklara bağlı olan dostluğumuz, okul bir yana, işte bu sokaktan başlayarak geleceğe kalmaya değer bir özellik kazanmıştı. Eşref Bey de bu sokağın kaldırımlarını tıpkı benim gibi tanımış, ama bundan çok daha önemlisi, kendi içine kapanmışlığı seneler senesi bir başka şekilde yaşamaya mecbur olmuş olan ve buralarda öyle sanıyorum ki artık pek az kimsenin hatırladığı Raşel adlı bir kıza çok ciddi bir şekilde âşık olmuştu. Eşref Bey'in hayat hikâyesinde, uyandırabildiği çağrışımlar ve yol açtığı sonuçlar açısından bu meselenin çok büyük bir önemi vardı. Görünürde her şey birkaç olasılıktan oluşmuştu. Ama olayın, meselenin derinliğine biraz inilebildiğinde yalın bir aşk hikâyesinin çok ötesinde bir anlamı vardı. Eşref Bey'in bu olaylardan yıllar sonra, bir meslektaşıyla, hiç olmazsa görünürde sorunsuz sayılabilecek bir evlilik yaptığını, Amerika'ya sözde okumak için gidip de bir daha dönmeyen bir oğlu olduğunu, kitaplarının sayısının muhtemelen sekiz bin beş yüze ulaştığını, otobüs sefer saatlerini çok yakın takipte bulundurduğunu, tüm anlattıklarına karşın, emekli olduğu günlerde okul yönetimince "yeri doldurulamayacak bir hoca" olarak nitelendirilip mükâfatlandırıldığını ve seneler senesi arayabileceği bir kitap için hiçbir sahafı rahat bırakmadığını bilenler, bu hikâye üzerinde bu denli çok durmamı yadırgayabilirler. Yüzeysel birtakım gerçeklerle, bir ömür boyu idare eden insanlarla ne denli alay ettiğimizi hatırlamasam, Raşel meselesinin içyüzünü bu olayın gerçek kahramanlarından öğrenmemiş olsam ve kimi küçük sevinçlerin büyük çıkmazları yok edemeyeceklerini bilmesem, çok şey farklı olabilirdi ve doğrusunu bilmek isterseniz, daha farklı bir yerde, ben de kendimi yadırgayabilirdim. Ama başkalık ve aykırılık hemen hemen her yerde benzeri şekillerde kendini gösterebiliyor. Bu gerçek Eşref Bey için de geçerliydi, yıllar sonra tanıdığım Raşel için de. Bölük pörçük sevinçler, bol keseden ya da bozuk para gibi harcanan umutlar, sürekli yenilenen bir hüsransız dizisi... Tüm hikâye bundan mı ibaretti yoksa? Belki. Ama böyle bir yoldan gitmek bana yine de "çekici" görünmüyor. Eşref, Raşel ve başkaları... Ya da ikigüçsüzün birbirlerine rağmen, birbirlerinden medet umarak birbirlerine âşık olmaları... Bence asıl "yanlışlık" buradaydı ve ilişkinin çıkmazı her şeyden önce bu başlangıç noktasındaydı.

Suskunluk, evet... Ya da kimi çıkmazları yalnızca bakışlarla, hiçbir şey söylemeksizin anlatabilmek... Ya da hiçbir şeyi dilediğinde anlatamamış olmanın kırgınlığı... Eşref Bey'in bakışlarında yakalayabildiğim bu anlamı günün birinde dilediğimce dile getirebilecek miyim? Kim bilir... Böyle kurcalamaların istense de istenmese de tehlikeli olabileceğini, sürekli ertelenen umutlara ayrılan zamanın giderek daraldığını biliyorum ama en azından. "Bazı ilişkileri sadece özlemleriyle yaşamıştır" diyorum o zaman da kendi kendime. Her yenilgiden bir başka türlü dönüyorduk.

Akşam kızılığının odaya kazandırdığı bu beklenmedik görünümün ve çağrıştırabileceklerinin peşine belki de bu yüzden takılıyorum. Bir küçük yolculuk özlemi olmalı bu: yıllar önce, hiçbir gerçek ayrılığı, yalanı ve düş kırıklığını tanımamış, tütünün her türüsüne alışmamış, iğrenç sarhoşluklarla zorunlu, "yitirilmiş" bir eve dönmemiş, genelevlerde hangi duyguların öldürülüp hangi duyguların kazanılabileceğini öğrenmemiş ya da yazının zorunlu serüvenine henüz çıkmamışken de tanımıştım bu akşam kızılığını. İnsanların bir ev halinde kimi rollere itiraz etmediği ve birtakım alışkanlıklar ile uzun ölümleri kabullenir göründükleri günlerdi; yarınlar hep aynı insanlar, saatler hep aynı saatler içindi. Sezinleyebildiğim, ama bir türlü açıklamadığım bir terslik vardı bu işte. Akşam kızılığının çağrıştırdıkları mı aldattıydı o zaman, bir küçücük şefkat adına özlediklerim mi? Suskunluklar mı tercih edilmeliydi sonuçta, gerçek savaşım mı? "Yalnızlığın büyüü" diyorum şimdi kendi kendime, "yıllar sonra geriye yanıtlardan çok görüntüler kalabiliyor; zamanın fırtınasında neleri gerçekten kazandığımızı anlamakta güçlük çekiyoruz."

"Haklı olabilirsiniz" diyor Eşref Bey, "ama yıllar sonra ulaşılan sonuç ne olursa olsun geriye hiç olmazsa bir küçük savaş kalabiliyor. İnsanı en çok anlatan da verdiği bu savaş galiba."

Bu akşam, bu evde yaşadıklarımın belli belirsiz bir yarına eninde sonunda bir uç vereceğini, bu kitapları her geçen gün biraz daha değişik bir gözle görebileceğimi, Raşel'i, bir kırgınlığın acısını ve hemen her insanın kısırdöngüsünü Eşref Bey'le giderek daha az konuşmak isteyeceğimi şimdi bir kez daha ayırıyorum.

"Ve belki de bu notlar" diyorum ama; önlemekte zorlandığım bir tedirginlik adına, "bu bölük pörçük notlar sanki çok şeyi değiştirecekti."

Eşref Bey'i o çok iyi tanıdığım buruk gülümsemesiyle bir kez daha yakalıyorum o zaman da: öyküler, şiirler ya da gizlide kalmış herhangi bir hayatın serüveni olabilecek metinlere bu denli çok umut bağlanmalı mıydı gerçekten? Kaçış yolları her zaman bulunabilir miydi? Böylesi durumlarda hemen hemen her yola çıkış, bir küçük umutla özdeş olabilirdi. Elle tutulabilir bir şeyler yaratmak için göze alınabilen çabalar vardı ne de olsa; çünkü artık korkmadan kendinize dönebilirdiniz.

Sırası gelmişken Eşref Bey'in bana o akşam bırakmış olduğu metin parçacıklarını anlık kimi duygularının eseri olarak görmekle yetinemeyeceğimi söylemeliyim. Bölük pörçük

bölümlerden oluşmuş gibi görünen bu uzun yazının biraz dikkatli, biraz daiyi niyetli bir incelemesinden hocanın şairliği, edebiyat öğretmenliği ve uyumsuzluğuyla yetinmeyip hani neredeyse tüm ömrü süresince enikonu zorlu bir romana gönüllendiği rahatlıkla anlaşılabilir ne de olsa. Eşref Bey bu notlarında sık sık, yaşamaya mahkûm olduğu evden, her biçimini dile getirmek istediği dört duvarından, çevresindeki tüm nesnelere zamanla yaşanırılık kazanmasından, yazma eylemini, yıllar boyunca, "hayatî bir mesele" gibi görmesinin nedenini bir türlü anlayamayışından, hep kendine dönmenin kırgınlığından, bir nesnenin durup dururken bir anıyı çağrıştırmasının neden olduğu sıkıntıdan, ayrılıklardan, aldanmalardan, alçaklıklardan ve tüm kabalıklardan, korkuyla beklenmedik anlarda karşılaşılmaktan, boşvermekten, "arkaya atmaktan", akşam yemeklerini erteleyebilmekten ve hedefe hiçbir zaman ulaşamamaktan dem vuruyor, paragraflardan, hiçbir işe yaramayacak çevre ve kişi betimlemelerinden, noktalama işaretlerinden, okuduğu kitaplardan yola çıkarak tuttuğu notlardan, "olabildiğince gerçekçi" olmaktan medet umuyor, ama bütün bunları yaparken, gerçek çıkmazının ayırıcısına ne yazık ki bir türlü varamıyordu. Ömrü ve başarısız yazarlığı (!?) süresince bir uyumsuz olmanın tüm biçimlerini yaşamış ve besbelli farkında olmaksızın dile getirmişti "hocamız".

Bu aşamada, benzeri bir çıkmazın, bambaşka bir coğrafyada, günün birinde gerçekten anlatmak isteyebileceğim bir serüvenin en önemli kişilerinden biri olarak gördüğüm Raşel tarafından da yaşanmış olduğunu söylemem gerekiyor. Eşref Bey'in notları arasında bulduğum birkaç fotoğraf ile bambaşka bir coğrafyadan yıllar önce yazılmış benzeyen o mektuplardan böyle bir sonucu çıkarmak kolay. Raşel'in mektupları kimi ortak duyguların eskisi gibi yaşanamayacak olmasından kaynaklanan bir hüznle anlam kazanıyor. Eşref Bey için hissettiklerini, bambaşka topraklara göç etmek zorunda kalmış İstanbullu bir Yahudi'nin doğup büyüdüğü topraklar için er ya da geç duyabileceği hasreti, geleneklerin ve toplumsal anlaşmaların ardında gizli olan ikiyüzlülükleri elinden geldiğince dile getirmeye çalışıyor Raşel; kimi yüzeysellikler adına genç yaşında ödemek zorunda bırakıldığı bedelin o günlerdeki sonuçlarıyla bir küçük isyanı da göze alarak ödeşmeye kalkışıyor.

Bu "sesleniş" beni elbette, günün birinde bu ilginç kadına yaklaştıracaktı ama kimi gerçeklerin üzerine gidebilmem için de çok uzun bir sürenin geçmesi gerekecekti. Yapı, Eşref Bey'le birçok ortak duyguyu paylaştığım o akşamdan yıllar sonra tamamlanacaktı anlayacağınız. Bu bağlamda da hiçbir şey zaman kadar önemli değildi; kimi duyguların anlatımı aceleyle hiç gelemiyordu.

Okul günlerinin bir şekilde geride bırakılabildiği günler de geldi sonra. Eve bir akşam vakti dolan kızılığın anısını yıllar sonrasına hiç eksilmeyen bir hüznle taşıyan çocuk da günün birinde büyüdü ve bambaşka iklimlerde güneşin batışının ne denli değişik ve güzel olabileceğini gördü. Sokağın kendine özgü şiirini kendine göre anlamaya çalıştı ve her yeni aşkın her yeni ayrılığa nasıl "bağlanabileceğini" gördü. Bir sevgilide her şeye karşın bir şeyler bırakabilecek olmanın güzelliğini düşündü sonra; anlatabilmenin biçimlerini

denedi...

Raşel'in bendeki hikâyesine işte tüm bu anlardan, bakışlardan ve sorgulamalardan sonra sıra gelecekti. Bir küçük hikâyeyle, birçok anı ve ilişki anlam kazanabilirdi. Günün birinde, biraz da bu yüzden bambaşka bir coğrafyada yepyeni bir umudun şiirine açılmak isteyecektim.

Dilini ve insanlarını enikonu yabancıladığım bir şehre yıllar sonra ulaşıyorum bu yüzden; çok uzun olmayan bir arayıştan sonra, taksi şoförünün de yardımıyla bulduğum bu apartman eskisinin girişinde, çok eski bir hikâyenin izini her şeye karşın sürmenin sevincini yaşıyorum. İçimi, tanımlamakta enikonu zorlandığım bir ürperti kaplıyor; Eşref Bey'i, o uzun akşamı ve çocukluğumun Sıracevizler'ini ne denli geride bıraktığımı bile düşünemez oluyorum. "Bir eksiklik var" diyorum kendi kendime; "Eşref Bey'in hayatında bunca derin izler bırakmış olan bu hikâyeyi, olayın ikinci başkişisi olan Raşel'in ağzından dinlememiş olmaktan kaynaklanan bir eksiklik." Loş merdivenler, hafiften yıpranmış tahta kapılar ve bu kapıların ardında günün hemen her saatinde sıcak olabileceğini tahmin ettiğim odaların hayalî görüntüsü, bendeki Ortadoğu imgesinin hiç beklemediğim bir anda yeniden "canlanmasını" sağlıyor. Kapıların ardından hiç anlamadığım bir dilden konuşmalar çalınıyor kulağıma. Bu konuşmaların şeklinden birtakım anlamlar çıkarmaya çalışıyorum. Bu arada, ikinci kata geldiğimde, kapılardan birinin açık olduğunu ayırımsıyorum. Enikonu yaşlı bir adam, yatağına uzanmış, odaya sızan günışığına karşın, oldukça güçlü bir lambanın ışığında bir kitap okuyor. Adama dikkatle bakıyor ve "Yaşadığı bu dünyanın çok ötesinde bir dünyada olmalı" diye düşünüyorum. Çıkarabileceğim olası bir gürültüden rahatsız olmayacağını, dahası beni hiç duyamayacağını hissediyorum. Gözlerim o anda odasında dolaşüyor. Bir yatak. Bir komodin. Bir lamba ışığı, birkaç kitap. Aradan geçen onca zamana karşın Eşref Bey'in görüntüsünün bende yaşamaya devam ettiğini, kimi insanların değişik iklimlerde ve zaman dilimlerinde benzeri hayatları ya da "kaderleri" ve paylaşabileceklerini düşünüyorum o anda. Bir küçük sevinç doluyor içime. Ve bu keşiften sonra sanki biraz rahatlar gibi oluyorum. Yüzünden epeyce derin bir acının ifadesini yakaladığım bu adamla nedense o anda Fransızca konuşmak geliyor içimden ve kendisine Raşel Algrante'nin burada oturup oturmadığını soruyorum. Hiç şaşırمامışçasına bana bakıyor, son derece temiz bir Fransızca'yla ve her şey olağanmışçasına, kim olduğumu soruyor. Adımı, İstanbul'dan bu şehre geçici bir süre için geldiğimi ve çok eski bir hikâyenin izini biraz da umutsuzcasına sürdürdüğümü söylüyorum. Gülümsüyor yaşlı adam.

"Yukarıdaki çatı katında oturuyor" diyor "sizi yıllardır bekliyor."

"Biraz da şu börekten alsaydınız" diyor Raşel, "yarın bizim gelin hanım gelecek. Türk yemeklerine bayılıyor, bunları onun için hazırladım. Size başka şeyler de ikram etmek isterdim ama..."

"Her şey çok güzel" diyorum. "Buraya geldiğimde inanın sizi bulup bulamayacağımı

bile bilmiyordum. Hiç beklemediğiniz bir anda geliveren davetsiz bir misafir için bundan fazlası olmamalıydı zaten. Ama karşıma çıktığınızda birçok şeyin hayalimdekileri gerçekleştirebileceğini gördüm. Eşref Bey'in anlattıklarından sizi zaten çok iyi tanımış gibiydim. O günlerde küçücük dünyamızın, her şeyiyle aramızda yaşayan bir ferdi gibiydiniz."

"Eşref'le çok güzel günler yaşadık" diyor bunun üzerine Raşel. "Onun sayesinde çok şey öğrendim, çok kitap okudum; oradaki hayatım ve bu güzel dille bağlarımı kendime göre hiçbir zaman koparmamaya gayret ettim. Ama arada sırada, birçok kararımızın bedelini çok ağır bir şekilde ödedikten yıllar sonra, o günlerde sonuna kadar direnmeyi ve 'hayır' demeyi de bilmeliydik diyorum şimdi kendime. O zaman belki de birçok olay çok farklı bir şekilde gerçekleşebilirdi. Bütün bunları düşündüğümdeyse güçsüzlüğümüz ve birbirimizden destek almaya çalışmamız geliyor aklıma: Eşref şiirlerini ilk bana okurdu. Birçok kez annemden babamdan habersiz Aşyan'a kaçtığımız ve orada geleceğimiz adına hayaller kurduğumuz olurdu. Delilik işte. Biraz benim gençliğim, biraz da Eşref'in çılgınlıkları. O zamanlar genç ve güzeldim."

"Şimdiyse, etkileyici ve yaşınıza göre ne kadar da iyisiniz, denilebileceklerden" diyorum.

Gülümsüyor Raşel, "Eşref'in sizi niçin bu kadar çok sevdiğini anlayabiliyorum" diyor. "Aslına bakacak olursanız" diye devam ediyor sonra, "bizim hikâyemiz o zamanlarda birçok kişiyi rahatsız etmişti. Kimilerine göre çok hatalıydım, kimilerine göre yaşadıklarımızın pek de öyle olağanüstü bir yönü yoktu ama..."

Raşel'in bu aşamada uzun bir geriye dönüşü bu kez de benim için, o eski günlerin hatırına göze alabileceğini hissediyorum. "Şimdi her şey sözcüklere, anlatılabilmesi, paylaşılabilmesi güç suskunluklara, bir kahve kokusuna, sigara yakmalara ve serin, tatlı bir rüzgâra kalabilecek" diyorum kendi kendime; Raşel'in sesinin, yıllar önce dinleyip içimde tüm sıcaklığıyla barındırdığım bir sesle eninde sonunda birleşebileceğini hissediyorum. Artık susmak ve tüm çağrışımlara doğru yol almak geliyor içimden.

"... O ilişkiden bana kalanların" diye sürdürüyor Raşel, "apayrı bir yeri oldu hayatımda. Aradan tam yirmi sekiz yıl geçti. Yirmi sekiz yıl süresince hiç şüphe yok ki hepimiz bu hayattan kendi payımıza düşeni aldık. Ve gün geldi, kimi sevdiğimizden istesek de istemesek de ayrılmak zorunda kaldık. Buraya geldiğim günlerde, geride bıraktığım hayata bir daha dönemeyeceğime iyiden iyiye inandırmıştım kendimi. O daracık sokakları, Boğaz'ın denizini, macuncuları, kâğıthelvacıları, İstinye'deki balıkçıları, Emirgân'daki çay bahçesini, kısaca sevgili İstanbul'u sanırım artık hiç göremeyecektim. Beni burada yepyeni bir hayatın beklediği düşüncesine kendimi alıştırmam pek de öyle kolay olmadı. Her şey bir yana, bizleri bu ülkede hiç kimse beklemiyordu. Ufak bir parfümeri dükkânı olan ve bizleri ancak kıt kanaat geçindirebilen, sonralarıysa biraz Eşref'le olan ilişkimin gelişmesiyle çevresinden gelen baskılar, biraz da işlerinin giderek

bozulmasından yılan babacığım, bizleri 6-7 Eylül Olayları'ndan kısa bir süre sonra buralara getirdi ve kırk altı yaşından sonra kireç ocaklarında çalışmayı göze aldı. Günün belirli saatlerinde birkaç metrelik bir çukura inmek zorunda kalan babama ustası birkaç kere, 'Hey Rafael! Yaşıyor musun?' diye sorardı ve bu cümle bizim İbranîce'de ilk öğrendiğimiz cümlelerden biriydi. Aşağı yukarı dört yıl barakalarda yaşadık. Tuvalet evimizin dışındaydı ve geceleri, korkumuzdan, ihtiyacımızı elimizden geldiğince gidermemeye çalışırdık. Ama sonra birçok şey yavaş yavaş düzelmeye başladı. Her geçen günle birlikte eski günlerimizi aramaz olduk. Bu gördüğünüz küçük daire bizlere bir süre sonra devlet tarafından verildi. O zamanlar çevremizdeki caddeler bu kadar gelişmemişti ve mültecilere bugün sağlanan imkânlar sağlanamıyordu. O günleri düşündükçe şimdi şehrin merkezinde sayılabilecek bir yerde oturmaktan küçük de olsa bir mutluluk duyabiliyor insan. Arada sırada, savaşın biraz olsun unutulabileceği ve herkesin tatil günlerinin coşkusunu doyasıya yaşamak istediği cuma akşamlarında çevredeki kahvelerin birinde ya da bir sinemada biraz vakit geçirmeye çalışıyoruz. Buradaki hayatı eskisi kadar yadırgamıyorum artık. Ne de olsa bu ülkede İstanbul'da yaşadığımdan daha uzun bir süre yaşadım. Ama bu maceraya çıktığımız günlerde benimle birlikte buraya gelenlerin hiçbiri yaşamıyor artık. Babam bu iklime ve bu yeni hayata uyum sağlayamadı ve buraya geldiğimizden altı yıl sonra öldü. Kendisine çok şeyiyle bağlı olan annemi ise iki yıl önce kaybettim. Şimdi yetişkin bir oğlum var. Bana, kısa süren, mutsuz ve sonuçsuz olacağı ta başından belli olan bir evlilikten geriye kalan tek değerli armağan. Kendimizi birbirimize yakın hissettiğimiz zamanlarda ona o unutamadığım denizi, genç kızlık günlerimi, Sıracevizler Sokağı'ndaki o koskoca apartmanları, aydınlıktan gelen yemek kokularını ve çaresizliklerimi anlatmaya çalıştım. Evet, anlatmaya çalıştım diyebilirim ancak. Anlatmaya çalıştım... En doğrusu bu. Çünkü ortak duygulardan gelinmediği sürece hiçbir şeyin gerçek anlamda paylaşılabilmesine inanmıyorum ben. Bir akşam çöküyor örneğin. Şu gördüğünüz balkonda hiç kimseyle konuşmaksızın, yapayalnız oturup, yaşamakta olduğumuz günleri ve geleceğimi düşündüğüm oluyor. Hiçbir şeyi eskisi kadar dert etmemem gerektiğini getiriyorum aklıma. Kimi tutkuları artık yaşayamayacağımı, kimi çılgınlıklarıysa göze alamayacağımı hissediyorum. Bizden sonraki kuşaklar burada çok farklı imkânlar bulacak. Ve bütün bunları düşündüğümde içime bir sevinç doluyor. Ama gene de bir eksiklik var. Susuyorum. Duygularımı bir 'yabancıyla' paylaşamayacağımı bir daha hatırlıyorum.

Aklıma zaman zaman geçmişimin uzak, silik günleri geliyor. Yoksa her şeyi bitmek tükenmek bilmeyen bu hasret mi güzelleştirmişti?.. Emirgân'a bir sabah doğuyor örneğin. Ya da ailemle birlikte Büyükdere'ye gitmiş, o nefis pudraşekerli böreği aldıktan sonra sabah çayı için Kireçburnu'na uzanmışız. Sakin, serin bir cumartesi sabahı. Orada, bizim Şişli'den birkaç tanıdığa rastlıyoruz. Masmavi denizin kıyısında, demli buruk bir çay içerken, o günlerde hayatımızda neler varsa onları konuşuyoruz. Babam cuma akşamları eve kahvaltılık bir şeyler getiriyor. Biraz Macar salamı, biraz yeşil zeytin, biraz biberli kaşarpeyniri falan filan. 'Yarın güzel bir gün olacak' diyorum. Yarın, havanın güzel olması durumunda Büyükdada'ya gidebileceğimizi söylüyor babam. Büyükdada'ya amcamların evine gidep güzel bir hafta sonu geçirebiliriz. Amcamla arasındaki meseleden bana hiç

söz etmiyor babam. Kimi şeyleri annemle yaptığı gizli konuşmalardan anlamaya çalışıyorum. Annem, babama amcamın yanında çalışması gerektiğini söylüyor. Söylediklerini anlamayayım diye aralarında bizim İspanyolca'yla konuşuyorlar ama bu dili çoktan sökmüş bulunduğumu nedense bir türlü fark edemiyorlar. Bir süre için herkesin kaprislerine katlanılabileceğini anlatmaya çalışıyor annem. Drahomasını düşünmek zorunda olduğu bir kızı ve hepimizin geleceği varmış. Ve biz belimizi ancak böyle doğrultabilirmişiz. Ama babam, amcamın babaanneme yaptıklarını bir türlü affedemiyor, 'Hayatta paradan da mühim şeyler vardır' diyor. Babam bu sözleriyle akranlarının arasından aniden sivriliveriyor gözlerimde, 'Bazı yenilgilerin ardında büyük zaferler vardır' diyorum kendi kendime. Ama gene de o hafta sonu gidiyoruz Büyükada'ya. Orası bana her şeyden önce 'Debarkader'i, Lakerdacı Avram'ı, at pisliği kokusunu ve birlikte gezmeleri hatırlatıyor. Amcamların evine faytonla gitmeye can atıyorum. Babam kırmıyor hatırımı. Sonra başka bir hatıraya gidiyorum. Beyoğlu'ndaki sinemalarda sabah on bir seansları. Annem gelmiyor bizimle. Sinema çıkışlarında babam bana içi kestane dolu, fare şeklindeki küçük pastalardan alıyor. Ben bir genç kızken bile, böyle bir pasta yediğimde çocuklar gibi seviniyorum... Ve bütün bunların yanında ya da bunlarla birlikte vakti zamanı geldiğinde susabilmeyi de bilmek, küçük hayallerle küçük pırlantalar, ucuza kapatılabilecek vizon mantolar, kolejler, bozuk Fransızcalar, senetler, kolay kolay değişmeyecek mahalleler ve giderek bozulan bir İspanyolca'yı bir şekilde yaşamak, mümkün olduğunca paylaşmaya mecbur olmak da var. Her şey kendine göre bir hayattı işte..."

"İstanbul'u böyle hatırlamanızın" diyorum, "anlaşılabilir, açıklanabilir bir güzelliği var. Ama her şeyin zamanla değiştiğini, dahası değişmeye mecbur olduğunu da söylemem gerekiyor."

"Sıracevizler de mi çok değişti?" diye soruyor Raşel.

"Evet, örneğin sokak artık çok aşağılara uzandı" diyorum, "işyerleri ile fabrikalar meskenlere doğru yürüyor. Kervan Sineması kapanalı yıllar oluyor. İnsanlar kendilerine yeni mahalleler bulmanın sevdasına düştüler."

"Ya Eşref?" diye soruyor bunun üzerine Raşel. Ama gerisini onca zamandan ve hayattan getiremiyor. Birtakım olasılıklarla ne denli çok yaşanmış olunabildiğini düşünüyor belki; aklına uzun süredir beklenen bir sorunun çağrıştırdıklarıyla zorunlu ölümleri ve aykırılıkları getirebiliyor. Böyle anlarda gizlenmeye çalışılan o heyecanı ve tedirginliği biliyorum. Eski bir sevgili hiç beklemediğiniz bir zamanda dönüverir hayatınıza. Bir isim midir yıllarca saklanan, bir ses, bir koku ya da yalnızca bir telefon numarası mıdır? Yıpranmış onca duyguya ve ayrı insanlarda yaşanmış onca olasılığa karşın kimi soruları sormak istersiniz. Ama bir eski sevgili bir eski yenilgidir büyük bir olasılıkla. Korkarsınız, vazgeçiverirsiniz o zaman da, "yalnızlıklarınızla" baş başa kalırsınız.

“Kendisini son gördüğüm günlerde susmayı tercih ediyordu” diyorum. “İnsanlara güvenini iyiden iyiye yitirmişti. Evlendi. Ailesi, umutları, durmaksızın değişen sorunları oldu. Yalnız okulda değil, aklınıza gelebilecek birçok konuda öğretmenim olduğu yıllarda hep bir şeyler yazdı ama hiçbir şey yayımlamadı. Ama sizi çok sık hatırladı, inanın. Hayatında yeri doldurulamayacak bir yere sahiptiniz.”

Çaresizlikler ve küçük pişmanlıklarla özdeş yolculuklar geliyor o anda aklıma. Kısa bir sessizlik ikimizi birbirimizden ayırıyor. Ama bu ülkedeki zor ve uzun yaşantısına karşın unutmadığı Türkçesiyle sözü yeniden alıyor Raşel:

“İstanbul’a gitmek beni biraz da bu yüzden korkutuyor” diyor. “Her şeyin o günlerde bıraktığım gibi kalmasını ve hayalimde hep böyle yaşamasını istiyorum. Böylesi sanki çok daha güzel. Nasıl olsa çaresizliğimiz var. Biz bazı küçük isyanların bedelini çok ağır ödedik.”

“Garip” diyorum bu durumda Raşel’e, “kendisini gördüğüm son akşamda Eşref Bey de aynı şeyleri söylemişti. Bütün bunlar bir ömür boyu katlanılan acıların belki de boşuna çekilmediğini kanıtlıyor.”

“Şimdi bunlara boşverin” diyor ama Raşel, “bakın kahvenizi de bitirmediniz. Neyse. Size bir teklifim olacak. Şu Mayıs geceleri bizim buralarda çok güzel olur. Gelin şimdi kıyıya doğru yürüyelim. Deniz hafiften dalgalıdır bu gece. Hiç konuşmadan kıyı boyunca yürürüz biraz. Sonra birbirimize, tabii isterseniz, ne düşündüğümüzü anlatırız. Gecenin bu ilerlemiş vaktinde oldukça tenhadır oraları. Nicedir genç bir adamla dolaşmadım o kıyıda. Ne olur kırmayın beni.”

Raşel’in hafiften çapkın bakışlarına bir küçük gülümsemeyle karşılık vermeye çalışarak, “Deniz her yerde güzeldir” diyorum. “Bu gece için bundan güzel bir sonu zaten düşünemezdim.”

Yabancı bir ülkede, bir apartman eskisinin dördüncü katından, vakit geceyarısını çoktan geçmişken, yaşı tahminime göre ellesini çoktan aşmış bir kadının teşvikiyle inip, görüntüsü ne olursa olsun bir deniz kıyısında dolaşabilmek... “İşte yaşamasını ve anlamasını bilen insanın hayatında yakalayabileceği unutulmaz ayrıntılardan biri daha” diyorum kendime. Onca acıya ve düş kırıklığına karşın, yaşanan günleri güzelleştirebilen, dayanılır kılabilen bir ayrıntı. Merdivenleri fazla ses çıkarmamaya gayret ederek iniyoruz. Karanlık apartmana alt kattan kuvvetli bir ışık sızıyor. Burada ilk kez kitap okurken gördüğüm ve Raşel’den laf arasında öğrenebildiğim kadarıyla Bükreş Üniversitesi’nde Roman dilleri profesörüyken muhalif düşünceleri yüzünden ülkesini terk etmek zorunda kalan Mösyö Leibowitz’in ışığı. “O da bambaşka ve çok uzun bir hikâyedir” demişti Raşel. Buraya gelen, belli bir yaştaki hemen hemen her insanın kendine göre uzun bir hikâyesi vardı.

“Leibowitz çok yakında kör olacak” diyor o anda Raşel. “Doktorlar bunun kaçınılmaz

olduğunu söylüyor. Bu körlük, yaştan olduğu kadar, iklimden de olabilir mi ve nispeten daha soğuk bir ülkede yaşaması bu karanlığı biraz geciktirebilir mi. Ama ne yazık ki burası onun son durağı. Artık gidebileceği hiçbir yer kalmadı çünkü. Şimdi, hayatındaki bu en büyük felaketi, geriye kalacak yıllarında bol bol düşünebilmek için, saatlerce kitap okuyarak aşmaya çalışıyor. Ve ışığı her geçen gün biraz daha azalıyor...”

Mösyö Leibowitz’in kapısına geldiğimizdeyse içeriden gelen hafif horlama sesine kulak kabartarak, biraz kırgın, biraz da sevecen, “Gene uyuyakalmış” diyor ve biraz beklememi işaret ediyor. Kapıyı açıp içeri giriyor, Mösyö Leibowitz’in elindeki kitabı alıp yastığını düzeltiyor, üstünü örtüp ışığı söndürüyor. Ayrılmadan önce ona İbranice bir şeyler söylüyor. Belli belirsiz bir karşılık vermeye çalışıyor Mösyö Leibowitz. Raşel kısa bir süreliğine orada kalıyor. Fısıldaşarak konuşuyorlar. İşte o anda hayatın her şeye karşın şöyle ya da böyle devam ettiğini, çok ayrı dünyalardan bambaşka ilişkilerden gelen insanların, niteliği ne olursa olsun zorunlu bir çıkmazda, birbirlerine karşı zorunlu bir can yoldaşlığını göze alabileceklerini ve kimi tutkuları da aşabilecek bambaşka duyguların var olabileceğini ayırımsıyorum. Bu mayıs gecesinde havanın bir süre sonra ayaza çalabileceğini düşünmek istiyorum sonra.

“Değişik bir adım” diyor Raşel. “İşte bu çok önemliydi. Ama sonuç ve bulunduğumuz yer ne olursa olsun Eşref’le olan ilişkimizden o günlerde her ikimiz de birer harabe olarak çıktık.”

Güneş iyiden iyiye kaybolmaya yüz tutuyor artık. Akşam çöküyor. “Raşel’le kaç günü ve sevinci kelimenin tam anlamıyla paylaşabilmiş olduğumu artık hatırlayamıyorum” diyor Eşref Bey. “Ama yaşadığımız onca olaya karşın kimi küçük sevinçleri ben hep kendime göre sürdürebilmek istedim. Sustum, konuşmadım kimi zaman. Ve her şey hayatımdaki doğal yerine kavuştu zamanla. İnsan kimi ayrılıklar ve hasretlerle de yaşayabiliyordu. Raşel’le kaç şiiri ve şarkıyı kelimenin tam anlamıyla paylaşmış olabileceğimi artık hatırlayamıyorum. Ama ilişkimizin daha çok gelişmesinden tedirgin olan ailesiyle İsrail’e gitmeye mecbur kaldığı o son günün akşamında bakışlarında yakalayabildiğim çaresizlik, daha dünmüş gibi hatırımda. Zamana dayanan görüntüler de vardı yani hayatımda. Hiçbir şey peşimi istediğimce bırakmadı.”

Güneş ve bir akşamın giderek artan kızılığı. Eşref Bey için artık her şey bir hatırlamadan ibaretti. Kendisiyle sanırım bu yüzden bir insan olmaktan ve kimi insanlara hiçbir zaman tam anlamıyla ulaşamamaktan söz ettik o akşam; ayrılıkların kaçınılmazlığını kendimize göre yorumlamaya çalıştık.

“Günün birinde” demişti sonra, “eğer oralara gidebilersen kendisini hâlâ kapkara saçları ve koyu yeşil elbisesiyle hatırladığımı söyle. Gerisini nasıl olsa anlar. Biz hep nafile bir sevdanın peşinde koşanlardandık.”

Nafile bir sevdanın ardından hani neredeyse bir ömür boyu konuşabilmek. Eşref Bey’i o akşamdan sonra görmeyecek, Raşel’leyse yıllar sonra Tel-Aviv’deki bir apartman

dairesinin balkonunda hiç dinmeyecek bir hasreti uzun uzadıya konuşacaktım.

Aradan şimdi çok uzun bir zaman geçtiğini söylemekle yetineceğim. Artık birçok ses ve fotoğraf çok geride kaldı. Kimi hayallerin çok daha kolay kurulabildiği çocukluğumun ve ilk gençlik yıllarımda o küçücük dünyasından bugüne istesem de istemesem de getirebildiğim renkler, sesler ve görüntüler var gene de. Akşamın yavaş yavaş çöktüğü kimi yalnızlık zamanlarında hayalimde birçok açıdan derin izler bırakmış olan bu görüntülerin hikâyesini yazmak isteyip istemeyeceğimi artık her zamankinden fazla düşünüyorum. ("Biraz Şişli biraz da eski sokaklar" diyorum kendi kendime; Eşref Bey ile Raşel, İstanbul ile Tel-Aviv geliyor hatırıma. Kimi çağrışımlara güvenebileceğime öyle zamanlarda daha çok inanıyorum.) Kendileriyle birçok duyguyu gerçek anlamda paylaşabildiğim o farklı, "özel" zamanlarda, o insanlardan bana kalan birçok sözcük, özlem ve sığınak da vardı ne de olsa. Bu hayatlardan inanabileceğim hikâye kahramanları çıkarıp çıkaramayacağımı elbette zaman gösterecek. Eşref Bey'in bana büyük umutlarla teslim ettiği notlarından, bir anahtar kişi olarak Mösyö Leibowitz'den ve bizim mahallenin bende bıraktıklarından yararlanıp yararlanamayacağımıya şimdi hiç bilemiyorum. Ben bu aşamada yalnızca, Eşref Bey'in, yıllar önce tahmin ettiği gibi, eninde sonundakaçınılmaz bir çıkmaza süreklendiğini, bu çıkmazınsa her şeyden önce kendisinden ve kendi kendisiyle farkında olmaksızın bir mücadeleye girmek istemesinden kaynaklandığını söylemek istiyorum. Ama korkarım böylesi bir çıkmaz, benzeri açmazları yaşamak zorunda bırakılan hemen hemen her uyumsuz için görünürdeki değişebilirliklere karşın, sonuna kadar geçerli. Artık ne yerli yersiz sözcüklere, ne de bir karakter yaratmak için harcanabilecek yapay çabalara gerek vardır bu durumda. Kimi kararların istense de istenmese de alınabileceği günler de geliyor ya, bu yeter. Ben buna her şeyden önce küçük bir çağrı diyebilmekten yanayım. Bir sınanmalar ve sorgulamalar dizisi... Her şeye rağmen bir kez daha başlıyoruz diyebilmek için... Bir erteleme ya da bir küçücük çağrı... Siz bu çağrının neresindesiniz dersiniz?..

İstanbul, aralık 1989

Sonra birden o denize bir türlü gidemediğim günleri hatırladım. Ne büyük saplantıymış deniz, tuttum, düşündüm, çıkaramadım. Şimdi Bağdat Caddesi, Budak Sineması, Anadolu-Rock, Cem Karaca, Timur Selçuk, arka sokaklardaki esrar satıcıları, uzun saçlılar, zorunlu özentiler ve yanlış cinsellikler hep birbirine karışıyor. Bağdat Caddesi'nden tank sesleri geliyor sonra. Kulağımda şimdi bir uğultu, belli belirsiz bir tedirginlik bir 16 haziran sonrası. Sonra neden bilmem o küçük başörtülü kıızı da hatırlıyorum. Eski, çok uzak bir sokağa, hâlâ unutamadığım bir yağmur yağıyor. Pencereye vuran o yağmur damlaları: "Anılar" diyorum kendi kendime, eski bir hikâyeye, giderek bir düşe, bir yalana doğru yürüyorum.

Mevsimlerin Durduramadığı

İstanbul, 1978-80-89-90

Siz hiç yıldızlarla konuşmayı denediniz mi? Ben denedim. Bu işi bir oyuna dönüştürüp, kimi "yalnızlık" gecelerinde sabahı daha kolay edebilmeyi de başardım böylelikle; o çıkmazları dayanılır kılmayı da... Bana böyle bir tutum için pek de hoş sayılamayacak nitelikler yakıştırlabilir, biliyorum. Ama yakıştırmalar ne olursa olsun, yabana atılır bir keşif değil bu, inanın. Bu tutumunuza bir süreklilik kazandırdığınızda, kandırmacalardan yana da olsa, yepyeni bir çıkış kapısının varlığından er ya da geç haberdar olabiliyorsunuz çünkü. Sessizliğinizin tam anlamıyla bir sessizlik olmadığını da eninde sonunda anlayıveriyorsunuz bu durumda. Anılar size eşlik edebiliyor ama yaşadığınız bu dünyanın çok ötesinde bir yolculuğa da çıkabiliyorsunuz. Birkaç eski dost geliyor böylelikle yanınıza. Ben bu anlarda, Eşref Bey'in çok uzak bir zamanda bana söylemiş olduklarını anımsıyorum: hayatta ya çok yalnız ya da çok kalabalık olacaktım ve insan ilişkilerinde hiçbir şeyin ortasını tam anlamıyla bulamayacaktım... Ama kendisini tanıyanların çok iyi bildiği gibi, Eşref Bey ciddi yanımların insanıydı; geleceğimle ilgili bu tahmininde de pek haklı çıkabildiği söylenemezdi. Çünkü bugüne kadarki hayatımda doğrusunu söylemek gerekirse bunların her ikisi de olmayı başardım ben. Garip garip ayrıntıları sürekli olarak sorun yapmaktan yana kalabalık, insanlardan yanaysa hep yalnız oldum. Bu da benim yazar olmayı düşlemem için yeterli bir neden olarak kabul edilebilirdi. Başlangıçta her şey bir oyun gibiydi ama. O zamanlar hemen hemen her düş kırıklığının kaleme alınabileceğini zannediyor, insanlara, özellikle de olası sevgililerime anlatamadıklarımı küçük küçük metin parçacıklarıyla dile getirebileceğim umuduna kapılıyordum. Yazının, hayatın olsa olsa bir izdüşümü olabileceğini anlamam içinse yılların geçmesi gerekti. Dahası da vardı: anlatmak istediklerinizin birer hayalet gibi ardınızdan gelmemesi gerekiyordu. Aksi halde olası bir yazının tuzaklarında rahatlıkla kaybolabilir ve bir daha geri dönmeyebilirdiniz.

Bu aşamadan sonra yazdığım hikâyeyse birçok yaşantının ve yürekli geriye dönüşün ürünüydü. İçinde, o eski günlere birçok gönderme vardı elbette. Her şeyden önemlisi pek de o kadar sevmediğim o geçmişle ciddi bir hesaplaşmaya girişmiş, kimi insanlaraysa biraz da istediğim bir hayatı yakıştırmamanın mutluluğunu gizliden gizliye yaşamaya çalışmıştım. Hikâye bittiğinde öylesine keyifliydim ki garip garip umutlara kapılarak bir yarışmaya katılmayı bile düşündüm. Ama iki araştırma kitabımı yayımlama bedbahtlığını yaşamış kül yutmaz editörümün bu yazdıklarımıyla ilgili düşünceleri yüreklendirmekten, umutlandırmaktan çok, cesaret kırar nitelikteydi. Olay örgüsü, anlatılan kişiler ve en mühimi zaman boyutu düşünülduğünde bu hikâye her şeyden önce "aceleyle getirilmiş bir metin" olarak nitelendirilebilir ve bir romana dönüştürülemediğinden "kaçırılmış bir fırsat" olarak değerlendirilebilirdi. Kendisine, romanı hikâyeden daha üstün bir tür olarak görmediğimi, dahası hikâye dahil, tüm metinler için belirli bir sınırlama ya da tanımlama getirmenin sanıldığı kadar kolay olamayacağını söylemek bile istemedim. Hazır reçeteler ve klişelerle savaşmaktan vazgeçeli yıllar olmuştu ne de olsa. Kimi mekânlar ile bu

mekânların çağrıştırabileceği yaşantıların yeterince irdelenmediği de söylenebilirdi. Ama beklenmedik sözcüklerin, beklenmedik zamanlarda uyandırabileceği bir sözcük fırtınası vardı, bunu biliyordum ve bu gerçeğe yolun herhangi bir yerinde güvенеbileceğim inancındaydım. Okuyucunun hikâyedeki trajik sona yeterince hazırlanmadığı görüşüne gelince, ölüm ve sonrasına hazırlıkların, umarsızlıkların, intiharın... neyse bunları nasıl olsa günün birinde okuyacaksınız. Yaşadığım günlerde de olabilir bu, yaşamadığım günlerde de. Önemli olan sözcükler aracılığıyla da olsa birkaç uzak ama gerçek dosta ulaşabilmek; fotoğraflarla gülümsemenin ya da umutları boş yere istif etmenin dışında bir şeyler yapabilmek yani. Ya da bir diğer deyişle, yıldızlarla konuşmak gibisinden bir adım. Kendine bir adım... Kendi küçük fildişi kulesine sığınmışçasına korunaklı ve güvenli. Ama aynı zamanda da sessizce, büyük laflar etmeden, bambaşka bir evrene açılabilme özlemi. Bütün bunlardan sonra geriye çok ufak bir ayrıntı kalıyor: Hikâyenin adı "Mevsimlerin Durduramadığı"ydı. Akıp giden yıllarla değişmeyen duyguların ve görüntülerin beklenmedik anlarda bizleri yoklayıverdiği zamanlar. Bir küçücük sözcük fırtınası. Zamanla çok şey değişik bir anlam kazanacaktı, ama bir geçmişi yeniden kurgulayarak anlatmayı gereksinmek de bir umarsızlığın dışavurumu olmalıydı. Erenköy'deki o akşamüstü, işte biraz da böylesi bir gereksinimden geliyor aklıma...

"İyi ama" diyor bu durumda Müesser Hanım, "babaanneniz de pek vefasızmış efendim. Ferhunde Hanım öleli..."

Hemen hemen üç yıl olmuş evet. "Birkaç sözcük, birkaç nesne" diyorum kendi kendime; çok eski bir bahçenin kapısından biraz da hazırlıklı olduğum duygularla giriyorum. Babaannemin bir süredir yatalak olduğunu, odasında, kendi küçücük dünyasında eski günlerini zaman zaman sayıklayarak, zaman zaman da bizlerden çok uzaklaşarak andığını, buralaraysa bundan böyle hiç gelemeyeceğini söyleyemiyorum ama. Onca yaşantıdan sonra buralara gelmek isteyişimin nedenini de anlatmakta zorlanabilirim, biliyorum. Birçok duygunun kaçınılmaz bir şekilde yok olmaya yüz tuttuğunu söyleyebilmek için birçok nedenim var gene de. Örneğin eskisi kadar bakımlı değil artık bu bahçe. Yaban otları hemen hemen her yana yürümüş gibi görünüyor. Bir çocukluk ve ilkençlik öyküsü. Çakıl taşlarımı hep yanımda taşımışım. "Bir ev, bir bahçe, bir taze incir kokusu" diyorum. Bunların tümü, ev sahiplerimiz Ferhunde Hanım ile eşi Yemen Valisi Abdülhak Savaş Bey'in çağrısı için, biliyorum. Yeşil ceviz ağaçları, sabahsız geceler, ıhlamur ve adaçayı kokuları, Ethem Efendi'nin köşkü, film çekimleri, Budak Sineması, sandal kiralayamamalar, uzun saçlar, astım nöbetlerim, yanlış umutlanmalar, Müesser Hanım ve senelerdir beklenen bir yolculuğa çıkmak isteyişimle bambaşka bir zamansızlığı deneyebilecek gibiyim bu akşam. Ferhunde Hanım, "Gel" diyor, "şimdi dut zamanıdır, ağaçtan meyve yemenin zevkini bir bilebilsen." Abdülhak Savaş Bey anıları, fotoğrafları ve pişmanlıklarıyla çıkıyor karşıma; "Ateş hattından geriye, ateş hattından geriye" diyor. Yemen çölleri, Balkanlar, Cihan Harbi, Mütareke yılları ve sonra Cumhuriyet dönemi, çift eşli olmaktan, tüm devlet görevlerinden azledilmeler, sonra bir durmak, yalnızca kendinde yaşamaya zorunlu olmak. Her şey kısacık bir sessizlikte birbirine karışıyor. Eskimeye yüz tutmuş bir koltuğun kenarına ilişmişim. Savaş Bey'in

paylaşılması güç bir kırgınlığı anlatmakta ne denli zorlandığını ayrımsar gibi oluyorum. Artık çok iyi tanıdığım fotoğraflardan birine takılıyor gözleri. "Buralarda hiçbir şey kalmıyor, kalamıyor" diyor, "yıllar geçecek ve biz bu mekândan göçtükten sonra her yanı otlar bürüyecek, meyve ağaçları bir bir kuruyacak, fosseptik çukurunu ilaçlamaya hiç kimse gelmeyecek ve bu bahçede kahve içmenin zevkini zamanla hiç kimse tadamayacak. Birkaç yıl böyle kalır buraları. Bir süre sonra da o kaçınılmaz yıkım vakti gelir. Bu köhne evin yerini koca koca apartmanlar alır sonra. Biz de tamamıyla yok olup gideriz. Bu mekânda hiçbir şey bırakmadan, hiçbir şekilde kök salamadan..." "Belki de bir kısırdöngü" diye geçiriyorum içimden. Görünürdeki değişimlere karşın hiç değişemeyen kurallar, başlangıçlar ve insan ilişkileri varmış gibi geliyor bana. Yıllar hep bu şekilde geçiyor ve Savaş Bey'in o kırgınlığı ömrünün sonuna kadar taşımış olabileceğini düşünüyorum.

Ama ev direnebiliyor her şeye karşın. Buralarda eskilerden bir tek Müesser Hanım kalmış. Arada sırada topuz yaptığı sarı beyaz saçları ve başucundaki lavanta kokularıyla geçerliliği kalmamış bir yaşam biçiminin simgesi olarak da görebileceğimiz Müesser Hanım; yorgun, sessiz ve hep bir evlatlık olmanın ezikliğini taşımış olarak. O da bu evle birlikte ölecek ve bu zorlanmış tarihe bir yerinden karışacakmış gibi görünüyor. Yıllar öncesindeki gibi çay içiyoruz şimdi. Bir küçücük masada dolaşiyor bakışlarım: özenle demlenmiş bir çay, kimi parçaları çoktan kırılmış, yitirilmiş bir fincan takımı ve hep beklenen ama bir türlü gelmeyen konuklar için hazırlanan kekler, kurabiyeler. Biraz zorlasanız, bambaşka bir Çehov piyesinden fırlayacaklar sanırdınız. Ama ikinci kahvaltılarının birer küçük tören olduğu zamanları özlemenin şimdi ne anlamı var? Artık bu gelenek yalnızca birkaç dostla, o da pek seyrek olarak, belki de yalnızca mevsimden mevsime sürdürülebiliyor olmalı. Değişmeyen, değişemeyen tek şeyse Müesser Hanım gibilerinin bu yanlışı yaşama biçimine bir şekilde kök salmaya zorunlu kalıyor olması. Gidenler dönmemiştir üstüne üstlük ve yalnızlık ile yabancılık her geçen gün biraz daha çok hissedilir. Yaşamının bir çeşit tutsaklık olarak görülebildiği anlardır bunlar. Müesser Hanım'ın bu ılık ilkyaz akşamında en çok bu yüzden hüznü olabileceğini düşünüyorum. İçimden bir şeyler söylemek gelmiyor ama.

"Artık bu hayattan bekleyebileceğim hiçbir şey kalmadı" diyor o aynı anda ve Amerika'dan, Ferhunde Hanım'ın yeğenlerinden gelen mektubu anlatırken hafiften buğulanan gözlerini benden gizlemeye çalışıyor. Amerika'daki yeğenler, "Bu evin vârisleri ve gerçek sahipleriyiz" demişler çünkü. Bu evin gerçek sahipleri... Yıllar yılı, hani neredeyse bir ömür boyu bu evde yaşamış, bu evdeki tüm özlemlere her şeyini verebilmişken, Ferhunde Hanım ve Savaş Bey'le küçük bir aile olabilmışken, meyveleri toplamak, kışa reçel hazırlamak, belli belirsiz bir çocukluk döneminden belleklere, yıllara karşın çöreklenebilecek ne çok anı var, derken, diyebilecekken, "bu evin gerçek sahipleri" sözcükleriyle başlayabilecek enikonu tehlikeli bir sorgulamayı bu küçücük dünyasında yeterince göze alabilecek miydi Müesser Hanım? Çağrışımlar, geriye dönüşler ve beklenmedik bir deprem karşısında hiçbir şeyi eskisi gibi erteleyemeyecek olmanın umarsızlığı: on bir yaşında bir yetim kız olarak bu eve getirilişini, Ferhunde

Hanım'ın sevecenliğini, Savaş Bey'in göz kırpmalarını, Kâhya Cavit Efendi'yle yapmış olduğu zorunlu evliliği belki de en çok bu mektuptan sonra anımsamıştı Müesser Hanım. Artık her şey, evet her şey yıllar öncesine bir yolculuk olmalıydı.

"Artık Cavit'in yanına gitmek istiyorum" diyor çünkü Müesser Hanım. Ve "Cavit Efendi iyi adamdı" diye ekliyor sonra, "siz onu pek tanımadınız. Bizim sessiz sedasız, sakin bir hayatımız oldu. Ben başka erkek bilmedim, tanımadım hayatımda. Ölürken, 'Sana birkaç kuruş bırakabiliyorum Müesser' demişti, 'dişten artırıp bugüne getirebildiğimiz birkaç kuruş. Bilmem bu seni kaç yıl idare eder, sonra ne yaparsın. Ama unutma Müesser' demişti, 'biz aslında bu evin eşyaları gibiydik; tıpkı şu gördüğün dolap, şu masa, şu yıllanmış döşekler gibi. Bizim hiçbir şeyimiz olmadı duygulardan, özverilerden ve özentilerden başka...'"

Bir eşya olmak... Bir evde, bir yaşantıda bir nesneymişçesine yaşamak... O sözcüklerin anlamını, yıllar sonra, çok daha değişik bir bağlamda çok farklı bir şekilde hissedeceğim günler de gelecekti. Ama Müesser Hanım için, tüm kırgınlıklara ve yoksunluklara karşın oldukça kolay "geçmişti" hayat. Bir nesne olmak... Bir evde, bir hayatta bir eşyaymışçasına yaşamak... Aslına bakılacak olursa birtakım "şeyleri" sahiplenmeyi oynayan insanların da ortak yazgısıydı bu, ama teselli kaynakları ne olursa olsun "bir evin gerçek sahipleri" sözcükleriyle başlayan o sihirli cümle yıllar yılı belli bir düzene oturmuş gibi görünen bir yaşama biçiminin beklenmedik bir anda sarsılmasına yetmişti; bunu Müesser Hanım'ın yüzünden rahatlıkla anlayabilirdiniz. Sonrası bu umarsızlık, gerisiyse tahmin edilebilir bir hikâyeydi: bir müteahhitle anlaşmış, yıkım ve yapım için yakında gelinecekti.

Seneler senesi kiraladık bu evin arkasındaki müstemilatı. İnsanlardan ayrı yaşamayı, yaşitlarımla oynamak yerine kendimle baş başa kalmayı, bir sevdaya hasret olmayı, denize, çok yakınımda bulunan denize hastalığım yüzünden bir türlü girememeyi, sıcak bir yaz gecesinde ateşböceklerini avuçlarıma içine almayı ve buradaki güzelliği hiç kimseye anlatamamayı, kitaplardan boş yere medet ummayı, hayalî aşkları ve cinsel ilişkileri hep burada öğrendim sanki. Seneler senesi bu insanların yazgısını çok yakından paylaştık. Seneler senesi gittiğim yolun sürekli olarak daraldığını hissedecektim. "Bir başlangıç" diyecektim günün birinde kendime. O bahçenin kapısından biraz da hazırlıklı olduğum duygularla girmiştim, evet. Ve dupduru, ılık bir mayıs akşamıydı yanlış hatırlamıyorsam.

Şimdi gene ılık bir mayıs akşamı. Yarın hayat adına bambaşka bir savaşın göze alınması gerekecek. Hazır mıyım şimdi yeni suskunlukları kabullenmeye? Artık göremeyeceğim o insanların bendeki hayatını, o küçük hikâyede ısrarla sürdürmek isteyişimin anlamı ne? Neredeyse dört yılımı verdiğim bu hayata, bu odaya, bu banklara, bu çok anlamlı yeşilliğe ve bu insanların yaşanmadıkça, paylaşılmadıkça anlaşılamayacak özlemlerine bir daha dönmek istemeyeceğimi şimdi yeniden ayırıyorum. Başlanıçlara yükleyebileceğim anlam da farklı olmalı artık. Önemli bir

parantezi, dışarı çıktığımda rastlayabileceğim kimi tanışların olası kuşkulu bakışlarına karşın biraz da umarsızlıkla kapatmam gerekiyor öyleyse. Bundan sonrası, kimi ayrıntıları bir yazıya aktarmak olabilir ama sadece başlıklar ve anlatamamalar hakkında bizlere bir fikir verebilmek için hemen hemen aynı saatlerde, oldukça farklı bir mekânda, evinde tek başınayken ve akşam yavaş yavaş iniyorken

“İşler bitti” de diyebilecek Sevil; ya da şu pipoları temizlese, şu sehpanın tozlarını alsa, uykudan hani neredeyse uyanacak olan küçük oğlunu o alışageldiği anne sevecenliğiyle öpmesi ve geceye hazırlaması kolaylaşabilecek. Bu dünyaya bir yerinden girmeye çalışalım öyleyse: akşam hazırlıkları, bir küçük tören ve herkesin görevini bildiği, yerini ve amacını kanıksadığı bir ev düzeni. Bir güzel yemek kokusuyla birkaç sevilenin gönlünü fethedebilmek ya da güzel eviniz varmış, bu abajur burada ne de iyi durmuş, bir bulaşık makinesi, duvarlara badana ve bu taksitleri de ödemeli, sözcükleri... Tutsaklığın değişen biçimlerine anlık kaçışlar ve kimliklerle de boşverilebilirdi yani. Gazetesini okuyabileceği koltuğu işte o anda düşündü. Her şey, her devinim, her tasarı, hatta her anlık kaçış bile bir küçük törendi. Bu duygunun güzelliğiyle sarsılıverdi aniden. Sehpanın tozlarını aldı, kocasının pipolarını akşama hazırladı, şöyle bir baktı çevresine ve

“tamam işler bitti, biraz dinlenebilirim” dedi.

(Oysa böylesi anlarda başka şeyler de düşünülebilir: yani bir yatakta bir erteleme ya da sabah güneşinin, bezginliğe bulaşmış çarşaflara yansıması varken ve sorulardan hep kaçılırken, yıllar yılı, hiç değişmeyecekmiş gibi görünen gecelere hep aynı şekilde başlayabilmek de vardır ve beklenmedik yalnızlık anlarında sanki hep aynı ses duyulur. Bir geceyarısı, duvardaki saatin tik takları...

Herkes kendi uykusuna çekilmiştir.

Saat tik tak saat durmaksızın tik tak.

Biraz yürekli olursa hiçbir şeyin gerçekte değişmemiş olabileceği de düşünülür o anlarda: bir yaşama biçimine değişik oyunlar ve umarsızlıklarla devam edilebilmiştir ancak.

Saat tik tak saat durmaksızın tik tak.

Bir gece boyu, geceler boyu.

Sonrasıysa bir küçük çağrışımlar fırtınası bile olabilir. Sesler, renkler, kokular: paylaşmakta güçlük çekersiniz)

ama elini yüzünü yıkayıp, bu alışlagelmiş akşama hafif bir makyajla hazırlanmayı, banyonun hafiften eskimeye yüz tutmuş aynasında (artık bu evde bir şeyleri değiştirmeli) özenle taranmayı da ihmal etmedi. Bir ömür boyu birlikte yaşayacağı

adamı, küçük ailesini ve bir zamanlar kendisine bir çeşit kurtuluş olarak gördüğü evliliğini bu kısacık süre içinde bir kez daha düşünmeyi denedi. Uzun, sarı saçlarını senelerdir kestirmedeğini ve engellenemeyecekmiş gibi görünen kimi baskılara karşın, gizliden gizliye de olsa kimi erkeklerin ilgisini çekebileceğini getirdi aklına, getirebilmek istedi. "Bir küçük gurur" dedi kendi kendine. Ama bir küçük gururdan başka şeyler de kalmış olmalıydı elinde. Böylesi durumlarda beklenmedik anlarda hatırladığı görüntülerle yetinebilir ve hafiften gülümseyerek, "Bu da bizim tarihimiz" diyebilirdi. Soğuk bir kış gününde, fakülte çıkışlarını ve senelerdir gitmediği Çınaraltı'nı hayalinde yeniden yaşatmak için birçok nedeni olabilirdi bu durumda. İşte tam o anda çok uzun süredir, içinde biraz da küçük bir pişmanlıkla sakladığı sözcükler ile bu sözcüklerin çağrıştırdığı o insan ve görüntüleri geliverdi hatırına. "Önceleri, ağacın etrafında küçük, kapalı bir kahve vardı" diye düşündü. "Soğuk günlerde içerisi sıcacık olurdu. Pencerenin hemen kenarında bulunan masaların birinde 'ince hayalleri' göze alabilirdiniz. Bir 'Sait Faik kahvesi' derdi Metin, 'buraya hep yağmur yağarken gelinmeli.' Ama hiç beklemediğimiz bir günde oranın mühürlendiğini, sonra da yıkıldığını gördük. 'Birçok şeye olduğu gibi, bu işe de geç kaldık' demişti Metin... Bana âşık olduğunun farkına ne zaman varmıştı? Bambaşka bir hayatın içinde olduğumu neden anlayamamıştı?" Sözcükler: bir kez daha baktım gözlerine. Hafif, umarsız ve belki de anlamsız bir gülümseme. Bir şeyler bırakabiliyor muyum hayatında? "Bir insanda bir şeyler bırakabilmek, kimi sözcükler ile görüntüleriye hep yanında taşımak" diye düşündü Sevil. O küçük kahvedeki sobaya ne oldu şimdi? İstanbul'da şimdi kaç kişi o görüntünün özlemiyle yaşıyor? Orada daha başka kaç kişi bir aşktan ve ertelenmiş duyarlılıklardan söz edebildi? "Bir küçük gurur" diye düşündü Sevil. Çevresine, artık her biri hayatının bir parçası olan nesnelere baktı, bir zamanlar hemen hemen her gün gittiği Çınaraltı'na senelerdir gitmediğini ayımsadı. Sahaflar'dan Metin'le birlikteyken aldığı kitaplar birkaç "kutunun" içine özenle yerleştirilmiş bulunuyordu. "Nereden nereye" diye düşündü. Aynadaki görüntüsüne hafiften gülümsedi, "Gene de devam etmek zorundayız" dedi kendi kendine. Sonra da dudaklarına götürdü parmaklarını.

"Biraz ruj, biraz fondöten" dedi, "bu akşamı da karşılayalım bakalım. Pipolar şimdi tamam, bir ömür boyu birlikte yaşayabileceğim adamın dönüşü, pişmanlıklar, sözcükler ve yanlış anlamalar, tamam. Bir de şimdi yemekler ile yabancı olmama saatin tik takları olmalı" diye düşündü sonra. Yoksa hayat hep öyle mi yaşanacaktı?

Bu bir olasılıktı. Dahası Sevil o akşam biraz suskun olabilir, gecenin ilerlemiş bir vaktinde, herkesin uykusuna çekildiği bir zamandaysa, kendisine o ayrılıktan sonra yazdığı mektubu okuyabilirdi. Bir pişmanlığın seneler sonrasına taşınabilmesi için gerekli bile olabilirdi bu okuma. Her şey bir yana, bir hayatı yeniden kurmanın üstünlüğünü sonuna kadar kullanabilirdim. Sevil bu yazıda benim ellerimdeydi. Ama doğrusunu söylemek gerekirse bu konuda da istediklerim tam anlamıyla gerçekleşmedi. Örneğin bir ilişkinin ya da hayata bakışın dile getirilmesinde çok önemli olabilecek o mektubun varlığından hiçbir zaman haberdar olmadı Sevil; bir hikâyeye kahramanı olarak ulaşmasını arzu edebileceğim derinliğin çok uzağında kaldı. Şimdilerde, kendisine hak

etmediği birtakım anlamlar ile özellikleri yakıştırmış olabileceğimi de düşünüyorum. Ortada, tüm çabalara karşın, bir insana dilendiğince ulaşamamanın burukluğu vardı çünkü ve her şey bir eksikliğin istense de istenmese de giderilmek istenmesinden kaynaklanıyordu. Benzeri bir mektubu bundan böyle yazmak istemeyeceğimi de söyleyebilirim. Ama o günlerin, hayatın ve en mühimi ölümün sorgulanabilmesi için bu sözlerin bir şekilde kaleme alınması gerekiyordu. Geriye yalnızca bir izdüşümü kalıyor şimdi. Bu da az değil; onca şey yitirilmiş ve belleğimizden her şeye karşın silinmeye yüz tutmuşken...

(...) "İşte, gene bir sürgün olmak var" diyecektim bir süre sonra, güçlü olabilmenin üstünlüğünü bir kez daha düşünecektim. Bir yerde, bir şekilde durmam gerekiyordu öyleyse. O günlerde yalnızca sözcüklerin kaypaklığı kalıyordu geriye; seçeneklerse her geçen gün biraz daha artarak tükeniyordu: bir kez daha baktım gözlerine. Hafif, umarsız, belki de anlamsız bir gülümseme. Hayatında bir şeyler bırakabilmeliydim. Ardımdan kapının yavaş yavaş kapandığını da duyacaktım sonra. Özlemsiz yaşamak kolay olmalıydı, çılgın aşkları gereksinmeyenler ile insan ilişkilerinde fırtınalardan kaçmayı bilenler için. Günün birinde, yaşanabilecek tüm olası ilişkilerden yıllar, çok uzun yıllar sonra bana dönebileceğini söylemiştin. Ama yıpranan bedenlerde sevginin adı da anlamı da değişebilirdi. Sevgi de bir yolcuydu çünkü; her ilişkide, her geçen gün biraz daha çok tükenebilecek bir yolcu. Ve biz, birbirimize hiçbir zaman hazır olamayabilirdik.

(...) Geriye dönüşsüz bir yola çıkar gibiydim o akşam. Yıllarca duyulmuş ve kayıtsız kalınmak istenmiş bir çağrının büyüüne giderek daha çok kapılıyordum. Ve yüzüme akşam ayazının serinliği çarpıyordu, hatırlıyorum. İşte o akşam, o çağrının etkisiyle hayatımın belki de en büyük seçimini yapabileceğimi ve bir yazgıyı kendi ellerimle değiştirebileceğimi ayırımsadım.

(...) Tüm bu sözcüklerden sanırım şu sonucun çıkarılması gerekiyor: aramızdaki her şey bir incelikti Sevil, sana anlatamadığım bir incelik. Benzeri yenilmeleri yaşadığım insan ilişkilerinde de hep aynı incelik söz konusuydu. İncelik, uyumsuzluk, korkaklık ya da aynı anlama çekebileceğin bin bir olumsuz nitelik. Ve hiçbir şeyin hiç kimseye paylaşmadığı, insanın kısırdöngüsüyle baş başa kaldığı, bırakıverdiği anlar. Ama aynı insan, duygularını bir şekilde anlatmak için ya da durmaksızın peşinden koştuğu özlemler adına, kendisini, hep yanında yaşayabileceği insanların varlığıyla kanıtlayabilmek istiyor. Bütün bunları düşündüğümdeyse kararımın seni ve senden geriye kalan boşluğu çoktan aştığını rahatlıkla söyleyebilirim. Bir aşkın anlamını irdelemeye pek de o kadar gerek kalmamış olur bu durumda ve sen yalnızca bir vesile olarak kalabilirsin. Peşimde birtakım yantırsız sorular da bırakabilirim ama iyisi mi sen bir güzel boşver bunlara da. Bundan sonrasını anlatmaya çalışsam da anlayamazsın çünkü. Öyleyse bu karanlığa son kez bir merhaba diyelim. (...)

Bir intihar mektubu için oldukça ilginç bir son, değil mi? Ama o dakikalarda şimdi çok iyi hatırlayabildiğim bir geceyarısına geçiyordum; aldığım uyku hapları etkisini göstermeye başlamıştı ve hiçbir zaman dilediğimce anlayamadığım o dünyaya bir daha dönemeyeceğimi bilmekten büyük bir sevinç duyuyordum. Müesser Hanım o evde ölmek isteyişimin nedenini belki de hiçbir zaman anlayamayacaktı. Kendisini çok kısa bir süre önce sorunları ve umarsızlığıyla baş başa bırakmıştım. Bu koskoca çıkmaza bu evde, bu bahçede doğmuşken; her şeye burada bir güzel hoşça kalın diyebilmeliydim. Böylesi bir ayrıntının yeterince anlaşılamayabileceğini de düşünmüştüm o aşamada. Ama o dakikalarda giderek yaklaşan ölümden başka ne önemli olabilirdi ki... Bundan sonrasınıysa pek hatırlayamıyorum. Bugün hâlâ peşimden gelebilen bir düş var yalnızca; bu düşü nerede, ne zaman gördüğümüyse hiçbir zaman bilemeyeceğim: alabildiğine

uzun bir kıyıdaydım bu kez ve sanırım oldukça sıcak bir yaz akşamıydı. Çevremde, denize giren insanlardan birkaç eski dosta rastlamıştım ama onlar beni görmezlikten gelmişler ya da hiç tanımamışlardı. Denize açılmıştım sonra; çok uzun süredir hasret kaldığım denize en sonunda kavuşabilmenin mutluluğu içindeydim. "Bir kulaç, birkaç kulaç daha" demiş olmalıydım kendi kendime. Ve her şey her kulacımda giderek artan bir sessizliğe gömülüyordu.

Kıydan tahmin edebileceğimden çok daha fazla uzaklaştığımyısa epey sonra anlamıştım. "Geriyeye dönmenin vaktidir" demiştim kendi kendime. Ancak o anda hiç beklemediğim bir akıntının bana doğru geldiğini ve beni durmaksızın açığa sürüklediğini ayımsamıştım. Bir yardım çağrısından medet ummak istemişim önce ama gücümün giderek tükendiğini, sesiminse hiç çık(a)madığını hissetmişim. Denizin beni artık bırakmak istemediğini düşünmüştüm o zaman da. Serin suların şiirine, bir daha dönmemesiye açıliyordum. Sonrasıysa hep bir karanlık olacaktı... Ama hemen hemen her şeyde olduğu gibi bu da bir sanrı ve aldatmacaydı. Uyandığında Müesser Hanım yanı başımdaydı. O akşamın sabahında bana kahvaltılık bir şeyler getirmiş, önce kapımı çalmış, yanıt alamayınca da kuşkulanmış. Kendisine hoşça kal demeden gitmeyeceğimi bilirmiş, ben onların elinde büyümüşüm çünkü. Bunun üzerine yedek anahtarı kullanmış, uyuma şeklimden kuşkulanmış, komşuları Doktor Suat Bey'i çağırılmış hemen. Durum elbette anlaşılıvermiş ve beni hemen buraya kaldırmışlar. İki gündür uyuyor, arada sırada da sayıklıyormuşum. Bizimkilere ben uyanasıya haber vermemenin daha uygun olacağını düşünmüş; mektubu birkaç kere okumuş çünkü, birçok şeye pek bir anlam verememiş ama belki de bu kızdan biraz söz edebilirmişim...

Şimdi o saatler de, bir ruh ve sinir hastalıkları kliniğinde geçirdiğim fırtınalı günler de çok uzaklarda kaldı. O mektubu Sevil'e elbette göndermedim. Ama o gün bu gündür aklıma, birçok soru arasında, bir de bu soru takıldı durdu: neden uyku hapiyle intihar etme yolunu seçmişim? Daha etkili yöntemler de varken, olabileceken ve bir zamanlar bu meseleye özel bir ilgi göstermişken... İçin için kurtarılmayı mı istemişim acaba, intiharı "denemeyi" ya da yalnızca " oynamayı" mı?.. Bu sorular da benim yanıtsız sorularım arasında kalacak ne yazık ki, benim de bazı olasılıklardan, bazı kaçışlarım olacak. Ama bu aşamada, Sevil'in bendeki hikâyesini bitirebilmek sanırım biraz daha önemli. Bunun için bir on dört yıl sonrasına gidebilmek istedim. Ev aynı ev, aileyse hemen hemen aynı aileydi. Ve bütün bunlar bir yana, kendisini yabancı olmadiğı o bekleyişten de tanıyabilirdik. Çınaraltı'nı, Metin'i ve üniversite yıllarını biraz daha çok unutmış olmalıydı o günlerde Sevil. Ama yalnızlık anlarında kendi kendine geliştirdiğı bir küçük oyun da vardı. Çünkü bu küçük oyun birçok hüznü ve umarsızlığı açıklayabilecek nitelikteydi. Öyleyse bu küçük oyun için, her şeyin giderek düzenine girmesinden duyduğu utkuyla artık hiç görmediğı insanları ve saatin tik taklarını öncelikle düşünebilmeli Sevil ve ben kendisini yıllar önce bıraktığım koltukta yeniden görmeyi umut edebilmeliyim. Bu aşamada kimi yersiz betimlemelerle vakit yitirmenin sanımcı hiçbir anlamı yok. Ama hemen hemen her metinde olduğu gibi bu çok özel monologda da önemli olabilmeli sözcükler.

“Bekleyiş ve sorunları” diyebilir bu durumda Sevil. “Bu küçücük dünyayıböylesi tek başınalık anlarında karınca karınca da olsa renklendirebiliyorum her şeye karşın. Geçmişte bırakılan insanları kimi görüntülerle anımsamak bana yetebiliyor. Büyük özlemlerden uzak kalmaya özen gösterdiğim, büyük hesaplaşmalarıysa hemen hemen hiçbir zaman göze alamadığım bir dünya. Bir uzun oyunu yaşamak, evet; bir gün gelir kandırmacaların neresinde olduğunuzu bir türlü anlayamazsınız. Ama ok yaydan çıkmıştır bir kere. Devam edelim dersiniz o zaman da. Çünkü söyleyemeseniz bile devam edemeyeceğinizi çok iyi bilirsiniz...

Birinci görüntü: annemin gözleri; ‘eve geç kalma, karanlığa kalma, arkadaşlarını doğru seç, artık genç bir kızsın, şu okulu bir bitirebilsen’ sözcükleriyle. Kendi seçimlerimi yapabilmiş miydim gerçekten? Özlediğim, bir başkasıyla paylaşmak istediğim hayat bu muydu? İyisi mi biz bu soruları geçelim.

İkinci görüntü: bakışlar ve sözcükler. Bir şeyler bırakabiliyor muydum hayatında?

Üçüncü görüntü: Edremit, 1976. Burası adamakıllı gizli olmalı.

Dördüncü görüntü: odamda, herkesten uzakken Beethoven’i dinleyişim. Kaçınıcı senfoni? Burası önemsiz. Gene de bir mühim soru var ama: neden ve kimden kaçıyorum?

Beşinci görüntü: ilk aşkım Selim. Lise yıllarım. Futbol oynarken bana kayıyor gözleri. Onu Giuliano Gemma’ya benzetiyorum. Ve bir gün bir trafik kazasında aniden ölüveriyor. Eli elime değmeden, bana hiçbir şey söyleyemedi.

Altıncı görüntü: bu yaz Fransızca öğreneceğim.”

Yedinci görüntü demeden, diyemeden, kapının zili aniden çalivermeli ve koltuğundan şöyle bir doğrulabilmeli Sevil. Seneler senesi hiç aksatmadığı bir alışkanlıkla okuduğu ya da okur gibi yaptığı gazetesini sehpanın üstüne bırakıp, kapının yanı başındaki aynada saçlarını şöyle bir düzelterilmeli ve okuldan gelen oğlunu bir görev olarak bildiği anne sevecenliğiyle karşılayabilmek için;

“Geldim canım geldim, gözlerim yollarda kaldı” diyebilmeli.

Artık birçok insan, Sevil için bu düzenin hiç değişmeyeceğini düşünebilir. Bir anne ya da eş rolü başarıyla oynanabilmiş, bir çıkmazın ayrımınaysa sanki hiç varılmamıştır.

Aradan geçen onca zamandan sonra bu hikâyeye artık hiçbir şey eklemek istemediğimi söyleyebilmek isterdim. Ama hemen hemen her zaman, hemen hemen her ilişkide olduğu gibi, bu hikâyede de içimde dönüp dolaşan bir eksiklik vardı. Yaşamımdaki bu iki kadının yazgısı üzerine birçok çıkmaz ve olasılık düşünüyordum. Müesser Hanım kimi biçimleriyle anlatmaktan vazgeçemeyeceğim bir hayatın kahramanı olarak dolaşıyordu satır aralarımında. O kendi hikâyesi ve kederiyle, önleyemeyeceği bir

yıkımı son günlerine kadar taşımak zorunda kalacaktı.

Sevil kimi çekicilikleri de olabilen bir kadındı ama, etli canlı bir sevgiliden çok, bir olasılık gibi çıkıvermişti karşıma ve sürekli olarak bir şeyleri başarabilmiş olmayı ya da hep sahiplenmeyi oynamıştı. Konuya böyle bir açıdan yaklaşıldığında "Bir evde bir eşya olmak" cümlesi enikonu zengin çağrışımlarla yüklü bir cümle olarak anlam kazanabilecekti. Çünkü düşleriniz, özlemleriniz ve kandırmacalarınız ne olursa olsun kimi nesnelere tutsağı olmaktan kolay kolay kurtulamazdınız. Geriyeyse yalnızca bir eksikliğin giderilmesi için harcanacak çabalar kalabilirdi. Bir "eksiklik" ya da hep anlatmaya, tüm sakıncalarına karşın üzerine üzerine gitmeye çalıştığım "ıskalama" meselesi. Hayat adına yeni bir denemeyi göze alabildiğim bu aşamada, bu insanların yazgısıyla yazının neresinde buluşabileceğimi pek bilemiyorum ama. Olasılıklar birbirini kovalıyor: kendimi mi anlatmıştım bu hikâyede, başka birini mi? Gerçekten de yaşadıklarım mıydı kaleme aldıklarım, özlediklerim mi? Yoksa yalnızca hayalimde konuşmuş ve başından beri yalan söyleyip her şeyi uydurmuş muydum? Ben bu aşamada yalnızca her şeyin, evet her şeyin, yolun bir yerinde mümkün olabileceğini söyleyeceğim. "Gene de, yapıyı kendime göre tamamlayabilme umuduyla olası bir gelişimi hikâyenin bir yerine düşmeli" diyorum kendi kendime. Gelecek günlerle ilgili bir küçük tahmin. Yazının sihirli küresine her zaman aynı yüreklilikle gidebilir misiniz?

Yıllar geçmiştir aradan... Her mevsim bir başka özlemlerle yaşanmış, her ilişki yeni bir ilişkiye bir başka olasılıkla taşınmıştır. Bir gün gelir, ayrıntılardan alınabilecek hazzın hiçbir zaman tüketilemeyeceği düşünülür. O zorlu oyunda sanki enikonu usta olunmuştur. Kimi duygular gizlenebilir, hafif bir gülümsemeyle birçok şey anlatılabilir; sözcüklereyse yeterince güvenilmeyebilir artık. İnsanlar, kahramanı oldukları "öyküye" şöyle ya da böyle devam edebilecek gibidirler. Ethem Efendi'deki ev, diyelim ki o akşamdan iki yıl sonra yıkılır. Müesser Hanım sekiz yıl daha yaşar ve bir huzurevinde seksen iki yaşında ölür. Sevil aslında bir diş hekimiyle evlenir. Âdet yerini bulsun diye iki çocuk sahibi olur. Arada sırada Metin'i ve Çınaraltı'ndaki o öğrenci kahvesini gerçekten anımsadığı da olur ama o günler hayatında yalnızca "ince" bir ayrıntı olarak kalır. Her şey o zorunlu ayrılık gecesinde bir daha başlamamasıya bitmiştir sanki. Metin bir rastlantı sonucu intihar ettiği gecenin sabahında Müesser Hanım tarafından kurtarılır (!?) ve bir ruh ve sinir hastalıkları kliniğinde dört yıl süreyle tedavi edilir. Çevresi, ailesi ve o güne dek tanıdığı insanların birçoğuyla bağlarını koparmanın savaşımını verir ilk günlerde, kendi iç dünyasında yaşamayı ve hiç kimseyle konuşmamayı da dener ama, zaman birçok alışkanlığı ve kabullenmeyi de beraberinde getirir. Kimi "uzaklaşmalar" için oldukça devingen bir iş düzenini hedefler sonra ve günlük bir gazetenin teknik servisinden kendisine günlük dostlar ile günlük umutlar edinir. Pazar günlerinin sıkıntısınıysa yıllar yılı yaşamak zorunda kalır. Arada sırada bir zamanlar çiziktirmiş olduğu öyküye baktığı, orada anlattığı iki kadını ve çağrıştırdıklarını yeni ayrıntılar ve kandırmacalarla anımsamaya çalıştığı olur; bu hikâyeyi yayımlatma cesaretini hiçbir zaman gösterememiş olduğunu ayımsar. Hafif bir hüznü yayılır o zaman da benliğine. "Ne çok insan" diye düşünür, ne çok insan ve anı bırakılmıştır geride...

Şimdi Kandilli'de, bir kıyı lokantasında rakısını yudumlarken bulabilirsiniz kendisini. Bir yaz akşamıdır bir kez daha ve diyelim ki güneş batmak üzeredir. Anımsamalar ve yalnızlıklar: mevsimlerin durduramadığı anlar vardır... Mevsimlerin durduramadığı anlar... O dünyayı şimdi anlatabilir misiniz?

"Deniz bugün de güzel" dedi yanına yaklaşan garsona. Ve birdenbire söylediği sözün pişmanlığı kaplayıverdi içini. Yıllardır hep bir şeyleri söylemek ve olur olmadık yerlerde dışa vurmak zorunda kaldığını düşündü. Ama yıllar öylesine geçtikten ve oncasına duygu yıprandıktan sonra belki de hiç konuşmaması gerekirdi. (Özel duyarlıklar çok özel insanlarındı çünkü ve bunların her biri bir küçük ölümdü.) Hiç konuşmamak; bu oyunda mümkün olduğunca az açık verebilmek için... Ama karşı koymak olanaksızdı artık, ağzından çıkıvermişti bir kere. Deniz. Bu akşam ve her akşam. Boşuna değildi bu hüznler ve bu sevgi. Erenköy, birkaç adım atsanız...

"Deniz bugün de güzel" dedi yanına yaklaşan garsona. Bir ayrıntının kendi içinde, tüm çağrışımlardan soyutlanmış olarak da güzel olabileceğini düşünmek istedi. Yapamadı. Kimi anıların enikonu tehlikeli olabileceklerini düşündü bunun yerine. Hiçbir zaman tam anlamıyla kurtulamayacağınız, hep bir yerlere götüreceğiniz anılar... Engelleyemediği ve belki de hiç kimseye anlatamayacağı bir sızı kapladı yüreğini. (Müesser Hanım bambaşka bir Çehov piyesinden fırlamış gibiydi, Sevil hani neredeyse bir ömür boyu duymuş ve hissetmişti saatin tik taklarını, alabildiğine büyük bir bahçede bir yaz gecesindeydim, ateşböceklerimi yitirmiştim ama yıldızlarla konuşmanın sevincini keşfetmiştim. Bir küçük hikâyeydi o günler ve bir nafile sevdayı hep özleyecektik.) Anlatmak istemişti oysa; bir gece boyu, yalnızca bir gece boyu kendisini gerçekten dinleyeceğine inandığı bir insana anlatmak. "Bir `ruhiye'yle bir yemek yiyebilmek" dedi kendi kendine ve artık alışkını olduğu bir gülümsemeyle geçiştirmek istedi hatasını. Boşvermek, yitirilen onca özlemden sonra çok daha kolaydı.

Kandilli'de, müdavimi olduğu bu kıyı lokantasında her şeye karşın çok güzeldi güneşin batışı. "Akşam kızılığını yazabilmek" diye geçirdi içinden. Boşa harcanmış anıların hikâyesini anlatabilir misiniz?

İşte o anda "Belki de ben bir `ada'ydım" dedi kendi kendine. Bu yeni buluşundan hoşnut, bir kez daha gülümsedi. Buz gibi rakıyı nefes almadan son damlasına kadar içti. İçkisini tazelemek için yanına yaklaşan garsonun kendisine kuşkuyla gözlerle yaklaşacağını bile bile,

"Deniz evet, deniz bugün de güzel" dedi.

Deniz ve akşam... Anlatamamıştı...

İstanbul, 1979-80-88-89

Bir yazıda kalmayı ya da hep kendime dönmeye sanki bir mecbur olmayı

düşündüm sonra... Pencereye vuran damlaların sesinden bir küçük öykü çıkarmayı daha önce de düşünmüş olmalıydım. Çok eski bir "yanlışın" tarihinde kendime göre bir gezgindim sanki o zamanlar. Bir çiseleme sesine mi uyanmıştım aniden, uzaktan gelen yanık bir türkünün çağrısına mı, şimdi pek hatırlayamıyorum. Ama o yaz akşamında yağmur, beklenmedik bir sağanaktan sonra çiselemeye yüz tutmuş olmalıydı. Oluklardan gelen ses bunun en belirgin göstergesiydi. Islak sokaktan başörtülü bir küçük kız geçiyordu o sırada, bu görüntüyü çok iyi hatırlıyorum. Babası olabilecek bir adamın koluna girmişti, başı hafiften eğikti ve kim bilir, belki de hiçbir zaman dile getiremeyeceği duyguları kendinde iyice hapsetmiş görünüyordu. Adam kör bir dilenciydi, yanık yanık çağırıldığı türkünün sözlerini anlamak hemen hemen imkânsızdı ve o küçük kız, o yaşında yüklenmiş olabileceği onca acı ve kırgınlıkla kendisine bir yol göstermeye çabalıyordu. Yollar bende hep bol çağrışımlıdır. Giderek daraldığı halde bir türlü bitemeyen yolları işte bu yüzden birdenbire hatırlamıştım. Görüntülerin çağrısına kaptırmıştım sanki kendi kendimi; uzun sürmüş bir hikâyenin belki de son demlerindeydim... O yol o küçük kız için günün birinde hangi anlamı kazanacaktı? Bunu hiçbir zaman bilemeyecek ve gereğince anlayamayacaktım. "Mahzun bakışlarıyla" demiştim gene de, "nicedir kanıksamış görünüyordu bir boynu bükük olmayı." Kimi görüntülerin benim için yeterli olabildiği zamanlardı. Ve çağrışımlar umarsızlığıma bambaşka bir yolculuk anlamındaydı. Örneğin pencereye vuran o yağmur damlaları bir yerlerde hep bir şeyleri terk etmeye zorunlu kalanlar için bambaşka bir çağrışımdı. Ama o zamanlar etraf "ince şeyleri düşünmeye bir türlü vakit bulamayanlarla" doluydu. "Sözcüklerin ihaneti" derdiniz o zaman da kendi kendinize... Sözcüklerin ihaneti... Kimi hatıraları anlatmayı yeterince göze alamazdınız.

Yağmur seneler sonra çok değişik bir şekilde yağıyor şimdi. O küçük kızı elbette bir daha göremedim. Hikâyenin güzel yanı bu zaten. Böylesi bir görüntüyü bende bırakan sokak da çok uzaklarda artık. Ama hemen hemen her şeyin bir geriye dönüşle özdeş olduğu bir zamanda, aklıma daha önce de olduğu gibi enikonu tehlikeli bir soru takılıyor. Seneler senesi ertelenmiş bir yolculuğun serüvenine onca kayıptan sonra yeniden çıkıp çıkamayacağımı sormak istiyorum artık kendi kendime. Yeniden ürperiyorum... Yeniden... Uzun bir yazıyı nicedir yazdığımı, dahası tüm direnmelerime karşın senelerdir yaşadığımı ayrımsayıveriyorum çünkü. Böylesi bir hayalde gezerliğimi doğrusunu söylemem gerekirse hiçbir zaman istememiştim ben. Sorsalar ya da bıraksalar, bir erinci bulma adına, karışabilirdim belki de o yabancıladığım insanların arasına. Ama olmadı biliyorsun, ben bunu senden çok daha geç anladım. "Bir eşiği geçebilmek, onca zamandan sonra, geçmeyi en azından deneyebilmek" diyorum şimdi kendi kendime; akşamın bugüne dek pek az kişiyle paylaşabildiğim büyüüne, bu tek başınalık anında şaşılacak bir yüreklilikle giriyorum; hüzünlü bir İstanbul akşamında bir deniz lokantasındaydık... Var olmayan ve belki de hiçbir zaman var olamayacak yaşantıları birer gerçekmiş gibi görüp, umutlarımıza yeni, henüz

yıpranmamış görüntüler bularak yaşama bağlanabilecektik. O uzun yazının parçacıklarını, birkaç sözcükle anlam kazanabilecek paragrafları, parantez içlerini ve sürekli kılık değiştiren özelemleri, ertelemeleri düşünüyorum da şimdi. Yabancı kentleri, ayrılıkları, yalanlarla yaşamaları ve biraz da zorlanmış gönüllü sürgünlüğümü getiriyorum aklıma. Bende hep bir şeyler bırakarak uzaklara giden insanları düşünüyorum. Gracinda, Tata Claire, Eşref Bey, Raşel, Mösyö Leibowitz, Sevil, Müesser Hanım ve başkaları... Her şey nasıl da bir küçük umutla başlamıştı...

Dostluğumuzun ilk günlerini anımsıyorum böylesi zamanlarda. O günlerde içimizde bir şeyler öldürülmemişti. Boğuntulu acılardan geldiğimizi söylemiştik yalnızca birbirimize. İçimizdeki birçok özlemi bölük pörçük kıpırtılarla belirsiz yarınlara taşıyabileceğimizi biraz da kırgınlıkla söylemiş olmalıydım. Gülümsemiştin. Seni anlamaya çalışmıştım. Zorunlu terk etmeler ile umarsız terk edilmeleri, başka insanları ve olasılıklara hazır olamamaları konuşmuştuk o akşam; intihar eden bir dostunun hikâyesini anlatmıştın, "Tüm hazırlıklar mükemmel bir ölü olmak için" demiştin, hatırlıyorum. Biz çok önemli bir endişeyi paylaşmıştık o akşam. Fakültedeki ilk yılımızdı. Niteliğini henüz tam anlamıyla kavrayamadığımız yepyeni bir öğrencilik dönemi demektir bu. Ama sonrası ne olacaktı? Tehlikeli soruları istemese de kendimize yöneltmek zorundaydık. Bizlere daha önceki "eğitim" yıllarımız süresince, hiçbir işe yaramayacak ezberlemelerden, yasak ve yanlış cinselliklerden, özentilerden ve ertelemelerden başka hiçbir şey bırakılmamıştı ne de olsa. Aykırılıklarımızı ve çizgi dışı özelemlerimizi yeterince dile getiremezdik bu durumda, bir insanla kimi ince duyarlılıkları ne denli çok paylaşmak istediğimizi, bizlerden, vatana ve millete hayırlı evlatlar olmamızı isteyen en yakınlarımıza bile anlatamazdık. Gönül meseleleri hep vardı, dahası hep yaralayıcı olmuştu hayatımızda. Ama yüzeysel birtakım reçetelerin ne denli etkileyici ve hükmedici olduğunu öğrenebilmemiz için zorlukları, kimi gülüslere aldanmaları ve en önemlisi hırpalayıcı ilişkileri göze almamız gerekti. Biz bir şeyleri aşabilmeyi, başka insanlar için hiçbir işimize yaramayacak bilgilerimizi ve "donanımlarımızı" utkulardan ve sahiplenmelerden değil, ayrılıklardan ve reddedilmelerden öğrendik. Yepyeni seçenekleri ve olası kişilikleri deneyecektik bir de. Çünkü biz bir hüznün tam ortasındaydık.

Yazmayı göze alabilirdim artık. Yepyeni bir kandırmacaydı belki de bu; ama sonu ne olursa olsun değişik tutkulara ya da yol almalarına biraz da beklenmedik bir kapı aralığıydı. Hüsrarla biten ilişkilerimizin tarihini biraz da kendimiz için, benzerlerimiz için yaşayabiliyor olmalıydık. Elimde bulunan bu hikâyeler işte hep bu serüvenin, deyiş yerindeyse, bu bir türlü tamamlanamamış serüvenin izdüşümleri. Bir dergiye başvurmayı düşünmedim değil. Ama bu çok iyi bildiğin güvensizlik duygusu var. Bir de aynı eksikliğin yıllara karşın kendisini için için hissettirebiliyor olması: bir gece vaktidir bir kez daha, evin ışıkları söndürülmüştür ve ay ışığı diyelim içeri vuruyor, oncasına bilinen eşyaları bir başka şekilde

aydınlatıyordur. Bir eski şarkının kalıntılarıçalınır kulağınıza... Anlatmakta güçlük çekersiniz...

Bütün bunlar onca zamana karşın pek çok şeyin gerçek anlamda değişmediğini, dahası değişemeyeceğini kanıtlıyor. Ama yağmur yine de bambaşka bir şekilde yağıyor bu akşam. Bir yaz daha bitti. Kimi tutkuların, sanrıların ya da zorlanmış cinselliklerin yeni bir uykuya yatırılması demektir bu. Yepyeni kandırmacaları da göze alarak kendimi eskisinden çok daha güçlü hissettiğimi söyleyebilirim öyleyse. Her sabah aynı kısırdöngüye uyanmaksa bambaşka bir mesele.

Oncasına sevdiğim İstanbul'a her geçen gün biraz daha az uğruyorum artık. Birkaç mekân ya da dostla kısa bir süreliğine beraber olmak yetebiliyor şimdi bana. Büyük şehirlerde, büyük yaşantılar ve hesaplar adına beni bekleyen hemen hemen hiçbir şey kalmadı. Biraz bencil, biraz da tutarsız bir dünyayı savunduğum iddia edilebilir. Ama bu küçücük dünya hiç kuşku yok ki onların karşılıklı ödünlere dayalı anlaşmalarından çok daha onurlu. Doğup büyüdüğüm bu topraklarda, İstanbul'unkinden enikonu farklı bir denizin yakınlarındayım şimdi. Arada sırada nedenini anlayamadığım bir küçük pişmanlık yayılıyor benliğime. Yeni bir geriye dönüşü göze alabilmek, alışkını olamadığım insanların arasına bambaşka kılıkları kuşanarak karışıp karışamayacağımı düşünmek istiyorum. Ama bunun için vakit çok geç artık, biliyorum. Bu gönüllü sürgünlüğümü başka yerlere taşıyamam. Böyle olunca da yaşadığım bu günlerin değişik renklerini kendime göre keşfetmeye çalışıyorum. Bu renkleri ve seçenekleri o zamanlarda da çok gereksinmiştik. Yıllar önceydi. Konuşabiliyordun...

Burada hayat, yaşanan her anı olabildiğince anlamlandırmaya çalışarak geçiyor anlayacağın. Küçük ayrıntıların şiirinden başka bir şey kalmadı ne de olsa bizlere. Ve her şey elbette insanın elde edemeyeceklerini yolun bir yerinde iyiden iyiye anlayabilmesinden kaynaklanıyor. Artık hani neredeyse yerlisi olduğum bu kıyı kasabasının kendine göre en korunaklı yerinde yaşıyorum. Evimi yaptırdığım tepenin kıyıya uzanışını izliyorum kimi akşamlar; sessiz gecelerde sonsuzluğun çağrısını her geçen gün biraz daha çok duyar oluyorum. Dalgalar kıyıya vuruyor denizin bir başka seçenek olduğunu anımsatırcasına. Burada da yapılacak hiçbir şey kalmayabilir. İşte o zaman sonsuz bir erinç olarak gördüğüm bu betimsizliğe bir daha dönmek üzere açılacağım. Ama buna henüz çok vakit var. Yeni insanlar ve olasılıklarla yaşıyorum arada sırada; bir günün, dolayısıyla da bir küçücük yaşantının şiirini hep birlikte bulmaya çalışıyoruz. Bu günler biraz da ömrün süresince hayaliyle yaşadığın ve bir benzerini burada açtığım kitapçı dükkânında geçiyor. Bu iş biraz oyalanma, bir nebze de olsa rızkını çıkarma, ama daha da önemlisi kendinden bir şekilde de olsa bir uzaklaşma anlamında.

Ama her şeye karşın, az önce söylediklerimden de anlayabileceğin gibi, kimi yalnız geceleri, arada sırada, sabahın ilk ışıltılarına dek uzatmak zorunda

kalabiliyorum. Böylesi zamanlardaysa imdadıma, buraya gelirken yüklendiğim bir sürü kitap ve plak yetişiyor. Turgut Uyar'a, Edip Cansever'e ve Tezer Özlü'ye sık sık döndüğüm oluyor. Amalia Rodrigues'i ya da Léo Ferré'yi dinlemek hâlâ çok güzel inan. Gustav Mahler'se ara sıra yazdıklarımla sanki her keresinde bir başka anlam kazanıyor. "Sözcükler ve ezgiler" diyorum, o zaman da kendi kendime; onca insanın geri dönemeyeceğini bir kez daha anlıyorum. Bir sözünü hatırlıyorum sonra, içkili zamanlarımızda, "Boşver, boşver, at arkaya!" deyişini. Oysa, düşünüyorum da sonuçta asıl sen oldun arkaya atamayan. Bir gece vakti, dünyayı tüm bilincin ve kararlılığıyla belki de son kez "yüreğinde algılayarak" terk edişini artık alışkın olduğum bir hüznle hatırlıyorum. Yalnızlığın çağrısını çok farklı bir şekilde hissetmiş, böylesi bir gecenin sabahınıysa benden çok daha anlamsız bulmuştun sanki. Bu durumda ayrılığımız elbette kaçınılmaz olacaktı. Suskunluklara, yenilgilere ve oncasına düş kırıklığına karşın izini burada hâlâ sürebildiğim küçük ayrıntılar ve etkilenmeler var ne de olsa. Sana hiçbir zaman gönderemeyeceğim bu mektubu yazmam, nasıl olsa bildiğin, yaşadığın olayları anlatmam gibi örneğin. Bu uğraşımın her şeyi, günün birinde tam anlamıyla bitirmeyi düşündüğüm o uzun yazıya bağlıyorum; yaşadıklarımı tüm açık yüreklilikle, hiçbir uzlaşmaya girmeksizin anlatabileceğim o uzun yazıya. Ama bunun için daha birçok irdelemeyi göğüslemem ve zamanın acımasız akışında kimi açmazların etkisinden bu zorlu yolun bir yerinde enikonu kurtulmuş olmam gerekecek. Böylesi bir çabanın kimlere ne ölçüde seslenebileceğini bu aşamada düşünmenin hiçbir anlamı yok. Dahası bu yüreklilik sınavında yeniden başarısız olabilirim. Geçmişte, daha başka durumlarda olduğu gibi, bir yazının bir yerlerine gizlenebilirim o zaman da, sözcükleri, ezgileri ve oncasına çağrışımı bir kez daha düşünebilirim: bir yazının sürekli olarak kendini yazdırdığı bir süreçtir bu artık. Seneler geçer, geride kalan onca sözcüğe karşın nerede olduğunuzu bir türlü kestiremezsiniz. Ama sonuç ne olursa olsun, yaşadıklarınızın tümü bir özleme tutsaklıktır, bunu çok iyi bilirsiniz. "Parantez kapanır", bir nokta konur. Hayat, o insanlar için, olanca hızı ve umursamazlığıyla devam etmektedir...

Hepimizin hayatında vazgeçilemeyecek şehirler ve insanlar vardır. Onlar kimi zaman kaderimiz, kimi zaman da kendimize saklamak istediğimiz isyanlarımızdır.

Kimi zaman gerçeklerimiz, kimi zaman da yalanlarımız. Hikâyelerimizi de hep bu yüzden yaşatmak ve birilerine duyurmak, anlatmak isteriz zaten.

Tabii aşklarımızı ve tutkularımızı da.

Dillerimizi ve dilsizliklerimizi de.

Birileri bizlere bir yerlerden seslenir.

Bu sesi siz de duymadınız mı?

Yola siz de bu ses için çıkmak istememiş miydiniz?

Benim insanlarım bu sesin hayat bulduğu o şehre tutkundu...

Mario Levi 1957'de İstanbul'da doğdu. Fransız dili ve edebiyatı eğitimi gördü. *Şalom, Cumhuriyet, Stüdyo İmge, Milliyet Sanat, Gösteri, Argos, Gergedan, Varlık* gibi yayın organlarına yazılar yazdı. İlk kitabı *Jacques*

***Brel; Bir Yalnız Adam* 1986'da yayımlandı. Diğer eserleri: *Madam Floridis Dönmeyebilir* (1991), *En Güzel Aşk Hikâyemiz* (1992), *İstanbul Bir Masaldı* (1999, 2000 Yunus Nadi Roman Ödülü), *Lunapark Kapandı* (2005) ve *Karanlık Çökerken Neredeydiniz* (2009).**